

ŠT. 12

mladika

1970
december

MLADIKA

IZHAJA VSAK MESEČ
RAZEN JULIJA - AVGUSTA
1970 leto XIV. šte. 12

VSEBINA:

Alojz Rebula: 2000 let po Obisku	189
Ljubka Šorli: Spomin na Božič 1936	190
Z.: Trnova krona - Božična poslanica za našo mladino	190
Zúbek - Breclj: Pomlad Adele Ostroluške	192
Smrt dveh velikih Slovencev: Stanka Majcna	194
Staneta Severja	195
Josip Kravos: Srečna smreka	195
Milko Bambič: Spomin na slikarja Spazzapana	197
Maks Šah: Tudi za Srebrnim bregov govore po naše	198
jp: Koroški večer pri nas	199
Marij Maver: Specifičnost razvoja Slovencev	200
Martin Jevnikar: Sodobna slovenska zamejska literatura	202
Po Koroškem po Kranjskem	204
Vrtovi muz: razstave, gledališče, radio	205
Kulturni koledarček	207

Uredil

JOŽE PETERLIN

Revija izdaja uredniški odbor: Stanko Janežič, Marij Maver, Albert Miklavec, Franc Mljač, Sergij Pahor, Boris Pangerc, Jože Peterlin, Zora Tavčar, Maks Šah, Drago Štoka, Emil Valentinčič in Marilka Korsič.

Odgovorni urednik:
MARIJ MAVER

Zunanja oprema
PAVEL MEDVEŠČEK

Uredništvo in uprava: Trst, via Donizetti 3, tel. 768189 - Pod uredništvo v Gorici: SKAD

Očkovni račun M/7019

Registrirano na sodišču
v Trstu št. 193

Tiska tiskarna »Graphis«, Trst,
ul. Sv. Frančiška 20, tel. 29-477

Vsem sodelavcem, naročnikom
in bralcem vesele božične praznike
in srečno novo leto!

MLADIKA

NAŠI RAZGLEDI IN DIALOG

Kot je znano, se je pred nedavnim pojavila v ljubljanskem štirnajst dnevniku Naši ragledi polemika o letošnjem zborovanju slovenskih intelektualcev v Dragi. Z zamejske strani so v polemiko posegli Lev Detela, dr. Ludvik Vrtačič in skupina Tržačanov. Z matične strani pa se je oglašil univ. prof. dr. Jože Goričar. Zdaj smo zvedeli, da se je na uredniški mizi Naših razgledov nabralo še nekaj novih dopisov. Ponovno so se oglašili k razpravi Lev Detela, Ludvik Vrtačič in še dr. Tuma iz Züricha. Toda kdor je s pričakovanjem segel po zadnji številki Naših razgledov, je ostal razočaran. Uredništvu štirinajst dnevnika se je zdelo uместno, da enostransko napravi konec diskusiji. V času dialoga tako ravnanje ne kaže najbolj dialoškega razpoloženja...

GOSPODARSTVO IN ŽENSKA EMANCIPACIJA

Mislím, da nas je mnogo, ki v sicer strokovnem listu za ekonomiste pobrskamo najprej po kulturni strani in se največkrat prijetno razvedrmo ob živahnem Našem mnenju. S širokim razgledom in njemu lastno živahnostjo se v tej rubriki urednik sprehodi po tem ali onem področju in marsikdaj si privoščí tudi ženski spol. Ker je podpisnica ženskega spola in se je torej kot zaposlene žene zadnji članek tiče, čuti dolžnost, da se nekoliko potegne za toliko kršizirano »žensko v svobodnih poklicih«. Po mnenju urednikovem namreč spet prihaja zlata doba! Na pohodu je namreč prava reakcija proti ženskam v poklicih, in — baje — šte-

vilo ženā z intelektualnimi poklici v večini naprednih dežel že upada. V tem vidi urednik velik napredek glede na preteklost, kajti družina se začeni obnavljati. Ta napredek po njegovem prihaja od znotraj, iz hiše same (??). To protiemancipacijsko silo primerja urednik Gospodarstva s samo materjo naravo, ki se na isti način upira škodljivcu — borovemu prelcu, ko ta načne drevje.

Torej sem družbeni škodljivec, borova prelka tako rekoč, proti kateri se mora dvigniti sama mati narava. Vendar ima mati narava, kot ugotavlja pisec Našega mnenja, odličen pripomoček proti borovim prelkam, namreč posebne vrste osa, ki v kali zaduši te zajedalke. Če to prenesemo spet na nas, intelektualke, sorodnice borovih prelcov, potem bi me zanimalo, kdo je v tem našem sodobnem svetu tista posebne vrste osa, ki nas bo iztrebila! Morda bi mi pisec to pojasnil! Do sedaj mi namreč še ni prišlo v zavest, da tako silno škodim svoji družini (ki k sreči prav lepo uspeva) in človeški družbi, in sem prav vedro in zadovoljno opravljala svoje poklicne in domače dolžnosti brez kompleksa manjvrednosti, ne zavedajoč se brencanja usodnih uničevalnih os! Odkar je DDT iz mode, ostajam pred tem antifeminističnim osirjem tako rekoč brez obrambe. Kaj bo, kaj bo?

Dokler pa se me te rešiteljice človeštva ne polotijo, ostajam vaša nazadnjaška gospodinja, mati in žena (z grehom lastnega poklica)! Vaša kljub temu zvesta bralka

Borova prelka

Posamezna številka Mladike stane 200 lir, po pošti 220 lir. Celoletna naročnina (10 števil) 2000 (2200) lir. Naročnina za ves letnik v Jugoslaviji 35 Ndin, v Ameriki stane 5,5 dol. Naročnina za ves letnik v Avstraliji 4 funte.

2000 LET PO OBISKU

K

akšen neki bi se moral zdeti ta naš planet Bogu, ko bi postal človek in hodil po njem?

Optimist in pesimist bi v tem primeru imela pač dva temeljno različna odgovora.

Tudi za to fantastično vprašanje ima kristjan dovolj fantastičen odgovor.

Kakšen se je torej moral zdeti ta ne največji izmed sedmorčkov sončnega sistema Kristusu?

Brezdvomno v katastrofalnem položaju, sicer ga ne bi hodil reševati. Na tostranski ravni se mu je zdel tako malo rešljiv, da te možnosti ni vzel niti v poštev.

Toda ali ga ni prav nič očaralo na njem, ko pa mi tako visimo na njegovem zelenem mahu?

Brezdvomno mu je morala biti vseč svetloba, v katero se izmenoma pavija: I u č, to je ena izmed Kristusovih besed. Všeč mu je moralo biti zelenje na njem, vinogradi in žitna polja, sicer ne bi hotel postati vino in kruh. Izpričano so mu bile vseč rože. Dokazano so mu bili v veselje otroci. Toda ali ga je navduševalo kaj? Pač: sla po resnici, kadar jo je srečal v človeku. Pravzaprav ga je moglo spraviti v navdušenje najbolj to: vera vanj. Resnico.

Dva tisoč let mineva od tega Obiska.

Ali zemlja še brni od tega vdora božjega?

Neznanska brazda se je zarisala vanjo: krščanstvo, živa priča tega obiskanja. In sredi njega Skala, mimo katere se zliva čas, vek na vek.

V človeško veselje je udrlo novo Telo in vzpostavilo okrog sebe novo gravitacijsko polje. Največji geniji vseh narodov zahačajo vanj. Vzemimo samo največjo novodobno literaturo, rusko: Tolstoj se je ujel v to privlačnost in Dostojevski je zarisal ognjeno orbito v njej in Pasternak je gledal stoletja pluti vanjo in danes vstopa v to orbito veliki rjazanski samotar Aleksander Solzeničin.

Indiferenca do Kristusa je pogosta. Odpor do njega je bolj redek. Sovraštvo do njega je izjemno in ima v sebi nekaj nečloveškega.

Neverni nagonsko čuti v Kristusu neko svetlo prasilo, ki ji mora biti človeštvo hvaležno, da se je kdaj pojavila na tem strpinčenem planetu. Vernemu pa je Kristus ves smisel in vsa njegova usoda.

ALOJZ REBULA

(Iz še neobjavljenega predavanja)

SPOMIN NA BOŽIČ 1936

Sveta, presveta božična noč!
Praznično zvon iz zvonika pozvanja:
rojstvo Gospodovo vernim oznanja,
Kristusa — božje pomoč.

Komaj se Dete rodilo je,
že se med svet napotilo je:
v hiše, tovarne
in cerkve in ječe...
Bratom besede ljubezni šepeče,
bratom ponižanim,
bratom razžaljenim...

Hodi po cesti, od hiše do hiše,
mimo tovarn in ječ in cerkva:
»Dobri ljudje tu okrog so doma!«

Pa se ustavi, poslušaj in gleda:
»Kaj in odkod li odmeva tako?

Glorijo v cerkvi podgorski pojo...
O, ta premila slovenska beseda!«

Dete zasanja se v jasno nebo:

»Oče, kako mi je v srcu hudo!
V mestu sem videl otroka dva,
vsa neobgljena sirotka dva!
Tiho jokala sta,
očka čakala sta,
ki ga domov več ne bo...
Mali, najmlajši je dete ko jaz,
pa mu že groza spreleta obraz...

Oče nebeški, usmili se,
da bi ljudje ljubili se!
Mene poslal si k njim, v odrešenje —
vem, da moj delež križ je, trpljenje...

Volja naj Tvoja zgodi se!
A tu
daj, da zasije že zvezda miru!
Daj, da nedolžni bi več ne trpeli,
da vsaj moliti po svoje bi smeli!

Oče, usmili se, usmili rodu,
ki že stoletja ob Soči prebiva,
ki o svobodi stoletja že sniva...
Oče, usmili se tega rodu!«

Glorija v cerkvi podgorski utihne,
vas ob Kalvariji nemo zavzdihne.

Dete se božje solzi...

Ljubka Sorli

Lojze Bratuž

TRNOVA KRONA

BOŽIČNA POSLANICA ZA NAŠO MLADINO

Kje so časi, ko je v idilično slovensko pokrajino v kosmih naletaval sanjsko beli sneg in je od daljne cerkvice pritrkavalo, medtem ko je družina v zbranosti pod bohkovim kotom slavila najsvetejši praznik v letu. V naš tržaški božič odmevajo letos stavkovna gibanja, vanj vdirajo uporni kliec s protifašistične manifestacije, trepetajo za usodo obsojencev v Burgosu in orjaške črke v naslovih nepomirljivo razburjajo duhove z novicami o vstaji v baltskem delu Poljske.

V takem predbožičnem vzdušju se Slovenec na tem ozemlju, pa naj se ozre v bližnjo sedanost ali v nedavno preteklost, nekoliko grenko zamisli: ali je za nas sploh kdaj idilično naletavalo in pritrkavalo? Tako razmišljujoč prebiramo kot jagode rožnega venca naše božiče nekaj desetletij nazaj, morda s tiho željo na dnu, da bi našemu mlademu rodu izluščili iz vse prehitro pozabljene preteklosti kakšnega, ki nikakor ne sme izginiti iz slovenske zavesti. Naj vstane v teh božičnih dneh v našem spominu mučeniški lik našega goriškega rojaka LOJZETA BRATUŽA, ki je med božičem in svečnico pred 34 leti umiral — kot žrtev brezumnega znašanja fašistov nad tistimi, ki so ohranili živo našo besedo skozi mračen čas.

Ob tej priliki smo naprosili gospo Ljubko Sorli-Bratuževo za spominski utrinek iz tistih oddaljenih božičnih dni. Ustregla nam je s pesmijo v možev spomin. Sami pa naj ob tej priliki osvežimo nekaj podrobnosti iz takratnih razmer na Goriškem in iz njegovega življenja.

Rojen v Gorici, je s svojega službenega mesta v Batujah v Vipavski dolini prišel ta življenja polni, šegavi in zdravo zagoreli učitelj Lojze Bratuž, med prijatelji imenovan Gigi, službovat v Gorico po dokončnem posegu fašističnih oblasti v vrste slovenskega učiteljstva. Kdor namreč ni hotel pristati na premestitev v notranjost Italije, je bil odpuščen. (Kakih sto učiteljev je šlo v Italijo, veliko odpuščenih pa je odšlo v Jugoslavijo). Mladi, agilni in glasbeno nadarjeni Gigi je postal škofjski inšpektor cerkvenih pevskih zborov v goriški nadškofiji. Cerkveni zbori so takrat predstavljali še edino ohranjeno kulturno formacijo, ki je fašizmu še ni uspelo zadušiti. Poleg tega je Bratuž upravljal takrat precej znano tovarno orgel v Gorici in bil duša goriške slovenske družbe, — bodisi zaradi svoje živahne, družbene narave, bodisi zaradi lepega glasu, posebno kadar sta z bratom, prof. Jožkom, zapela v duetu.

Nekaj njegovih najboljših prijateljev je pelo v cerkvenem pevskem zboru v goriškem predmestju Podgori. In prav obisk pri podgorskem zboru 27. decembra 1936 je postal zanj usoden.

Podgora na desnem bregu Soče, pod Kalvarijo, kjer je tekla bojna črta v prvi svetovni vojni, je bila Bratužu posebno draga. Tam je imel odličnega prijatelja, nekdanjega kaplana na Travniku v Gorici in tedaj župnika podgorskega Stanka Staniča, agilnega goriškega kulturnega delavca, dobrega pridigarja in predsednika Mohorjeve družbe. Stanič je v podgorski zbor privabil lepo število odličnih pevcev in župnišče je po nedeljskem petju oživel v veseli slovenski družbi, v kateri je pogosto odmeval tudi Gigijev smeh.

Cerkev je bila tista leta edino mesto, kjer je še smela odmevati slovenska beseda, najsi s prižnice ali s kora. Ko je l. 1931 goriški nadškof Sedej umrl in ga je nasledil nadškof Margotti, je politična oblast prepovedala uporabo slovensčine izven cerkvenih vrat, v Benečiji pa tudi znotraj cerkve. Tako je cerkveno petje postalo edina manifestacija naše besede. To je fašistične prenapetosti bodlo v oči, posebno v Podgori. In ko so na tisti usodni dan, 27. decembra v podgorski cerkvi zadoneli zadnji akordi orgel in potihnila ubrani glasovi, so pevci z Bratužem vred, ki je bil prav takrat na enem svojih pol uradnih pol prijateljskih obiskov pri podgorskem zboru, odšli v veseljem razpoloženju iz cerkve. Tam so jih že čakali fašisti in jih odpeljali na sedež stranke. Po nizkotni metodi, da so svoje nasprotnike prisilili piti ricinovo olje, so si hoteli privoščiti tudi nekaj podgorskih pevcev s škofjskim nadzornikom vred. Le da so tokrat šli še dlje. Ricinovo olje so zamenjali s strojnim oljem.

Ta nečloveški in poniževalni poseg je na Bratužev organizem vplival pošastno. Paraliziral je ves prebavni trakt in ohromil telesne funkcije. Življenja polni Gigi je v bolnišnici pri polni umski lucidnosti telesno tako naglo hiral, da so prijatelji sklenili poklicati takrat slavnega specialista iz Padove. Prijatelj dr. Kacin se je odpeljal v Padovo na nasvet dr. Jakončiča, goriškega zdravnika, in dosegel, da je že naslednji dan vseučiliški profe-

sor in specialist dopotoval v Trzič, kjer ga je z avtom pričakal g. Sardoč, sedaj trapist v Toskani. Z avtom, ki je bil takrat v Gorici še redkost, je pripeljal zdravnika k bolniku. Toda pomoči ni bilo več, ugotovil je lahko samo, da je smrt neizbežna.

Bratuževo telo se je upiralo smrti do 16. februarja. Prijatelji in žena z majhnima otročičkoma so mu do zadnjega stali ob strani, čeprav je bilo strašno opazovati telesno umiranje pri bolnikovi popolni duševni prisebnosti in svežini. Življenje, ki je še živo gorelo v duši, je ugašalo zaradi brezvestnega posega v krepko telo zdravega moškega trintridesetih let.

Prijatelji pevci so mu, in to ostaja med ljudmi v izredno živem spominu, nekoč pod oknom zapeli njegovo lastno kompozicijo: »Monotono pojo mi kraguljčki«. In prav tako bi ga bili brez izjeme vsi pospremili k zadnjemu počitku, in to ne samo prijatelji, temveč vsa Goriška, ko ne bi bili fašisti v strahu pred takšno manifestacijo in morda celo pred izbruhom nemirov, prepovedali javni pogreb. Sli so tako daleč, da so ukazali pogreb ob 5. URI zjutraj, prepovedali so vsako tujo udeležbo, navzoči so smeli biti le najožji sorodniki. Daleč preko meja Goriške je to vzbudilo val ogorčenja. In kljub straži na grobu se je nekemu posrečilo, da je na grob Lojzeta Bratuža položil — TRNOVO KRONO!

Ta trnova krona bode še v današnje dni. NAJ JE NE POZABI MLADI ROD! Naj bo čuječ in buden v sedanjosti in navdahnjen s svetim spoštovanjem do naše preteklosti! Naj bo vreden naših mučencikov! In naj bo soudeležen pri skupnih naporih, da bi nam v našo tukajšnjo sedanjost nekoč le veselo pritrkavalo v svetlo razprte dni in bi nad nami blago zasnežilo v bratsko odprtost, ki jo oznanja božič!

S to željo voščimo vesele praznike in srečno novo leto gospe Ljubki Sorlijevi, njeni hčeri gdč. prof. Lojzki in njenemu sinu, obč. svetovalcu in prof. Andreju ter vsem bralcem Mladike, posebej pa še mladim, v katerih rokah je prihodnost naše manjšine.

Z.

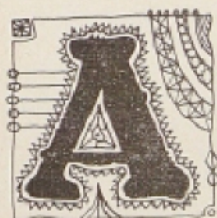
Vesele praznike
in
srečno novo leto
vsem pod
Sv. Višarjami!

Prevedel MARIJAN BRECELJ

VI.

delke nisem mogla razumeti. Ko sva bili sami, je govorila o Štúru zviška in poniževalno, kakor da bi me hotela kar moč globoko raniti. Toda v prisotnosti Rothsčüza — seveda tedaj, ko Štúra ni bilo zraven — je Štúra hvalila na vso moč. Poveličevala je njegove močate čednosti, njegov značaj, njegov razum, njegovo veliko delo. Jaz pa sem jo gledala in se čudila, vsa iz sebe, ker nisem vedela, katero od njenih mnenj je pravo. Ali je morda hvalila Štúra pred Rothsčützom le zato, ker je vedela, da ga to jezi? Jasno je bilo, da Adelka igra komedijo, toda nisem bila gotova, s kom. Ali le pred Rothsčützom ali tudi pred mano?

Ko sem razmišljala o tej uganki, se me je nenadoma polastila misel, ki se je utrnila v meni docela nehote in se mi je v prvem trenutku dozdevala gol nesmisel: Kaj pa, če igra Adelka komedijo le sama zase?

To misel sem takoj zapodila kot noro. Kakšen smisel bi imelo to, da bi Adelka varala samo sebe?

Morda so to le take trenutne muhe, sem pomislila, in ko bodo prešle, si bom o Adelki na jasnem. V teh dneh je bila tako sitna, da si nisem drznila navezati pogovor na Štúra.

Vzdušje je bilo kakor pred nevihto, jaz pa sem čakala, kdaj se bo razbesnela.

Štúr je zahajal v graščino skoraj vsak dan. Ne morem reči, da bi bil Ostroluškim nezaželen. Oba blagorodna gospoda sta z njim zelo rada razpravljala o javnih zadevah. Nisem se mnogo razumela na politiko in zato tudi nisem postala nič bolj modra niti z imeni, ki so jih gospodje v svojih pogovorih najpogosteje omenjali: Széchényi, Deák, Kossuth. Le zadnje ime sem poznala od doma. Oče ga je večkrat omenjal ob branju Slovaškega ljudskega časnika. Vedela sem, da se Štúr z njim ne razume, ker je Kossuth proti nam Slovakom. Iz razgovora med obema Ostroluškima s Štúrom sem razbrala, da se gospod sodniški svetnik navdušuje za Kossuthovo politiko. Nasprotno pa je bil gospod cerkveni

inšpektor bolj naklonjen slovaški stvari. To sem razbrala tudi iz tega, ker se je gospod Gustav Ostroluški z menoj pogovarjal vedno po slovaško. Adelkin oče se je delal, kakor bi slovaški niti ne znal. Pravzaprav je bila to le posledica njegovega dolgotrajnega javnega udejstvovanja v Pešti. Ko sem opazila te razlike v mišljenju obeh bratov, sem razumela, zakaj so me torej poklicali v družino, da bi naučila Adelko slovaščine. Menim, da je resnico odkrila Adelkina mati sama, ko je nekoč v pogovoru s svojo svakinjo izdala, kakšne načrte ima s hčerjo. Pogovarjali sta se o Adelkini morebitni poroki in Adelkina mati je pri tem rekla: »Utegne se zgoditi, da se Adelka poroči s kakim plemenitašem iz tega kraja in potem bo morala živeti na deželi. Zato je neobhodno potrebno, da pozna jezik podložnikov, ki bodo obdelovali njena posestva... Vzburiti moram v njej večje zanimanje za prozaične strani življenja: za gospodarstvo, kuharijo in domače delo... Preveč je odmaknjena od vsakdanjega življenja.«

Adelka ni bila prisotna pri tem pogovoru. Jaz pa sem ga slišala nehote. Sicer je blagorodna gospa vedela, da sem v salonu, ko je to govorila.

To je bilo zame kakor ledena prha, ker sem vse dotlej verjela, da se Adelka uči slovaščine iz zanimanja za našo narodno stvar. No, prenesla sem tudi to razočaranje in se odločila, da jo bom toliko bolj vneto seznanjala tudi z našim duhovnim življenjem.

Res je, ko bi se za to vlogo odločil Štúr, bi se uspeh pokazal veliko prej in bolj učinkovito. Le da bi ob Adelkinem odnosu do Štúra bilo težko pričakovati takih uspehov...

Adelkino razmerje do Štúra je bilo z družabnih vidikov neoporečno. Do njega je bila prijazna, ljubezniva, pozorno je poslušala njegova izvajanja in bila domača na vsakem polju, katerega se je njun pogovor dotaknil.

Jezilo me je, ker sem imela to za hlinjenje. Najraje bi se bila pobrala v župnišče in tam povedala Štúru resnico. Nekako tako: »Gospod redaktor, nikar ne verjemite gospodični Adelki. Ta njena ljubeznivost ni pristna, njena prijaznost je le maska, pod katero se skriva neprijaznost. Nikar se ne pustite prevarati!«

Toda česa takega Adelki nisem mogla napraviti. Upiralo se mi je, storiti karkoli za njenim hrbtom. Odločila sem se, da se bom z njo pogovorila, čim se ponudi priložnost.

Nisem pa bila sama, ki sem se hotela z Adelko resno pogovoriti.

Tudi baron je hotel priti na čisto in je zato Adelko prosil za razgovor na štiri oči.

Po razgovoru z baronom je Adelka stopila k materi. Bila je razburjena in je šla mimo mene, kakor bi me niti ne videla. Zaprla sta se v sobo in kmalu za njima je prišla ven tudi tante Lora. Po vsej verjetnosti jima je Adelka sporočila, da sta se z baronom razšla.

To posledico je bilo opaziti že po tem, ker se je baron začel pripravljati na odhod. Razumela sem, da je po Adelkini zavrnitvi njegovo nadaljnje bivanje v graščini nemogoče.

Zgodaj zjutraj je baron odšel.

Nisem vpraševala Adelke o neumni štoriiji. Vedela sem, da mi jo bo sčasoma sama razkrila.

Ni mi bilo treba dolgo čakati. Po baronovem odhodu, ko se je že pomirila, mi je Adelka preprosto dejala:

»Razšla sva se z baronom. Stvar ni bila tako preprosta. Tante Lora mi namreč ne more odpustiti...«

»Kaj pa starši?«

»Mami je bil baron všeč in rada bi ga imela za zeta. Vendar se je moja zavrnitev ni globlje dotaknila. Upa, da se bom omožila s kakim drugim plemenitašem. Njej je le do tega, da bi se dobro poročila, to pomeni, naj bi bil njen dobra partija. Podobno misli tudi atek. Nobenega mi ne vsiljuje. Pravi, naj bi sledila glasu srca. Seveda misli to tako, da tudi srce ne sme pozabiti na družbeni položaj. Se pravi, če si dobim snubca, enakovrednega po rodu, mi starši ne bodo branili. Toda tante Lora se jezi, kakor bi jo bila osebno užalila. Ne more razumeti, da se nočem poročiti brez ljubezni. Prepojena da sem z liberalizmom in da bom zavoljo takega mišljenja prišla v pekel...«. Za trenutek je pogledala skozi zaprto okno na ulico, kjer se je med drevesnimi krošnjami svetlikala cerkvena streha; po vsej verjetnosti jo je ta pogled spomnil zapovedi, po kateri morajo otroci ubogati svoje starše. Pa se je strela in trdo rekla: »Pa nai! Pekel bi bil zame življenje z možem, ki bi ga ne ljubila!«

Kasneje se je še enkrat razgovorila o baronu.

»Če že hočem biti odkrita, mi je tudi nekoliko žal barona. Toda sam je to zakrivil. Ko bi le za spoznanje poznal ljudi, bi bil moral uvideti, da se z njim ne menim poročiti, in bi bil občutil, da ga ne ljubim. Po vsej verjetnosti meni, da ljubezen ni odločilna za sklepanje zakona. To je mišljenje večine pripadnikov boljše družbe. Jaz pa se s tem ne morem z bogati. Potemtakem zakon ni posvečenje najlepših človeških čustev, temveč le trgovina. Ali se slabše: licitacija, na kateri zmaga ta, ki več ponudi.«

Na obrazu sem ji brala, kako neumen je zanjo ta pogovor in kako pri njem naravnost telesno trpi. Vedela pa sem tudi to, da Adelka čuti potrebo po izpovedi, ker ji bo le tako odleglo.

Hotela sem jo potolažiti, zato sem mirno rekla:

»Tebi taka usoda ne grozi. Saj si sama rekla, da ti starši puščajo pristo voljo pri izbiranju moža...«

»Vsaj v tem je uteha, čeprav ne vem, ali mi bo to kaj pomagalo.«

Začudena sem jo pogledala, ker si nisem bila na jasnem, kaj s tem misli.

»Veš, Evka, jaz imam tako nesrečen značaj. Ne le, da sem zahtevna, temveč tudi neverjetno kritična. Po vsej verjetnosti je to eno od drugega odvisno in mora tako biti. Toda zaradi tega se življenje zapleta. Ko se seznanim s kakim moškim, ga najprej podvržem strogi analizi. Imam nekako tako sposobnost, da vidim ljudem do obisti in takoj zapazim vse njihove napake. Potem pa se mi zazdijo tudi njihove dobre lastnosti smešne ali lažne. Mislim si o njih, da bi taki le hoteli biti, da zavzemajo le lažne poze, ki so zanje nenaravne in iz katerih bodo ob prvi priložnosti padli kakor slab igravec iz vloge, ki se je ni dobro naučil. Ne čudi se, da pri takem »ocenjevanju« večina njih odleti kakor pleve. Jaz bi pa tako rada našla kleno zrno!«

Zadnje besede je zavpila kakor očitek. Čutila sem z njo. Zнала sem se vživeti v njen položaj, strinjati pa se s tem nisem mogla. Vedela sem, bila sem o tem kakor skala trdno prepričana, da obstoji tudi zmje.

»In dosedaj ga še nisi našla, Adelka?«

»Med temi, ki prihajajo v poštev kot snubci, ne. Erkel je človek, ki ga visoko cenim. Mislim, da bi se našel še kateri — toda barona med njimi v nobenem primeru ni. Saj je vse, za kar se jaz zanimam in kar ljubim, njemu nepotrebno in tuje. Kaj pa on pričakuje od žene, to je zame skrivnost. Ne, tako se nočem poročiti. Rajši ostanem stara devica.«

Po baronovem odhodu je štúr postal naš vsakdanji družabnik. Postopoma se je spremenil celo cilj njegovih obiskov. Medtem ko je spočetka hodil na obisk k družini Ostroluških in je večino časa posvetil razgovoru z blagorodno gospodo, se je sedaj po baronovem odhodu posvečal povečini Adelki. Ker pa ozki družabni predpisi niso dovoljevali, da bi bil z njo sam, je v graščini posedala z njima mati, ko pa sta šla na sprehod v park ali pa na bližnji griček, sem bila Adelki za družabnico jaz.

S štúrom nismo hodili na tako dolge sprehode kakor z baronom. Toda z njim so bili tudi kratki sprehodi prežarjeni s takim posebnim čarom, da ne bom nanje pozabila do smrti...

Oh, kako je znal štúr pripovedovati! Nisem se več čudila, zakaj bi bili šli z njim študentje naravnost v ogenj.

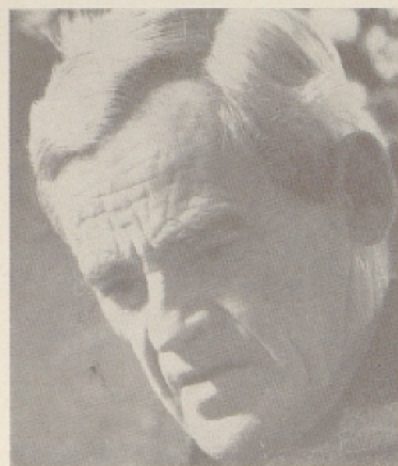
Nekoč je vprašal Adelko, katere knjige so nanjo najbolj vplivale. Zapomnila sem si do danes, kaj je tedaj Adelka odgovorila, ker sem pozneje vse te knjige prebrala v nemščini ali madžarščini.

Na prvem mestu je omenila Goethejevo Trpljenje mladega Wertherja.

»Ta knjiga mi je bila zelo všeč. Tako od srca sem ob njem jokala. Ali ste jo brali?«

Prihodnjič naprej

NEPRIČAKOVANA SMRT

Da si ob odhodu s tega sveta zaslužiš v osrednjem slovenskem časopisu, ljubljanskem Delu, en stolpec tiskane snovi s sliko, za to ni treba, da si velik Slovenec. Dovolj je, da si kolikor toliko zaslužen prosvetar, direktor ali športnik.

Stanko Majcen, ta naš pisatelj evropskega formata, si je v istem Delu zaslužil ob svoji smrti tretjino tiskanega stolpca, brez vsakršne slike.

Po vojni v uradni slovenski kulturi zanj ni bilo mesta. Sredi manjvrednega molka slovenskih založnikov se je našel en sam, ki je imel pogum vključiti tega klasika slovenske besede v svoje programe: profesor Jože Košar, direktor založbe Obzorja.

Zvedeli smo, da je bil profesor Alojz Rebula v stikih s pokojnim pisateljem. Zato se je urednik Mladike obrnil nanj, da bi posredoval bralcem revije kakšno svojo misel o Stanku Majcnu. Prinašamo razgovor urednika s prof. Rebulo.

— Tržaškimi Slovencem je Stanko Majcen skoraj neznan. Zato Vas prosimo, da nam poveste kaj o njem. Mislite, da smo izgubili Slovenci pomembnega pisatelja?

— Osebnostno mislim, da smo s Stankom Majcnom izgubili velikega pisatelja. Pred leti sem istočasno bral Camusovo *Kugo* in Majcnove črtice iz prve svetovne vojne. Občudovani Francoz me je pustil neprizadetega, Majcen pa me je prav pretresel. V nekaterih prizorih sem zaznal silo, ki bi jo imenoval kar tolstojevsko. Stanko Majcen je v sebi družil dvoje, kar se v slovenskem pisatelju redko sklada: ustvarjalno silo in ob njej izreden intelekt. V pogovoru z njim si se lahko sprehajal od politike do mistike.

— Se Vam zdi doumljivo, da je povojna doba mogla človeka takšnih kvalitiet ignorirati, kakor ga je?

— V naši šentflorjanski strukturi je to povsem doumljivo. Slovenec ni svojega nikdar cenil. Tretjevrstni tuji literat bo pri nas zmeraj več štel kakor, denimo, domač genij. V tem pogledu si preteklost daje roko s sodobnostjo, onkraj vsake politične nadstavbe: dolina šentflorjanska ostaja dolina šentflorjanska.

— Se Vam ne zdi, da je povojno uveljavitev Majcnovega imena oviralo tudi dejstvo, da je bil Stanko Majcen visok predstavnik predvojnih političnih struktur? Naposled je bil podban Dravske banovine!

— V isti strukturi je bil Ivo Andrić kraljevi ambasador in je kot tak celo podpisal v Berlinu trojni pakt z nacistično Nemčijo. In vendar so mu Srbi po vojni izgledali pot do Nobelove nagrade. Pred leti pa je morala šola — v Mariboru! — umakniti s programa celò skromno interno Majcnovo proslavo. Kaj šele, da bi prišla na oder kakšna njegova drama. Na ljubljanski slavistiki najdete študente, ki za Stanka Majcna sploh ne vedo...

— Se Vam zdi, da je mogoče označiti to dejstvo drugače kot škandal?

— Ne smete pozabiti, da je Ivo Andrić stopil v partijo, Stanko Majcen pa je ostal kristjan.

— Pa se Vam zdi to dovoljšen razlog, da majhen narod, ki se tako težko prebija s svojo kulturo na evropsko sonce, tako ozkosrčno odrine kulturnika takšnih kvalitiet. Posebno ko Majcen za sabo ni imel kakšne aktivne politične preteklosti?

— Zmeraj bomo odrivali, kar je preveliko za nas.

— Kdaj ste prišli v stik z njim?

— Predlanskim sem se mu oglasil pismeno. Zanimal sem se za njegove še neobjavljene spomine na dr. Korošca. Ljubeznivo mi je odgovoril.

— Zvedeli smo, da ste ga pred kratkim obiskali.

— Bilo je letošnjo jesen. Bila sva z ženo v Mariboru. Po kosilu naju je hotela znanka popeljati z avtomobilom na Pohorje. »Pohorje bo ostalo...« sem rekel. Opogumili smo se in zapeljali na Poljančevo 7. Uličica z razgledom na vinograd na griču, v globini vrt, med vrtnicami slok sívolas gospod v delavnem predpasniku, v elegantnih mladostnih gumijevkah, ob njem še mladostna gospa v črnem. Na mizico na vrtu je prišla steklenka, pisatelj Majcen je s prepričanjem strastnega kadičca potegnil ibarico, posedli smo, v hipu ujeti v prisrčno razpoloženje. Nekaj ur smo tako sedeli in govorili. Bilo je prvo in zadnje srečanje s tem izrednim Slovencem. Komaj sem bil doma, sem si zapisal pogovor, točko za točko...

— Bi nam lahko vsaj na splošno navedli teme razgovora?

— Zanimalo me je, kako Majcen gleda na vrsto pojav iz naše kulturne in politične preteklosti...

(Dalje str. 201)

DVEH VELIKIH SLOVENCEV

Ze nekaj časa nismo brali vnetih zagovorov klasičnega poslanstva Slovenskega gledališča kot jih je bil tako neizprosno oznanjal prvi igravec Stane Sever. Ko ni prodrlo njegovo načelo, se je iz Drame umaknil in igral sam na odrih po deželi, igral v neomajnu veri, da se bodo razmere v osrednji gledališki hiši le spremenile.

Morda se bodo. A Stane Sever teh sprememb ni doživel. Igral je tistim našim ljudem, ki jih poznamo kot najbolj šegave in vesele med nami. In ko je zaključil svojo predstavo, je za odrom malega ribniškega gledališča — umrl. Umrl tako rekoč na odru. To je bilo 18. decembra.

Stane Sever je igral tudi večkrat v Trstu. Prišel je gostovat z ljubljansko Dramo, gostoval pa je tudi sam v našem gledališču ali pa je imel samostojne nastope. Zato nam je tako blizu, ker smo tolikokrat čutili njegovo igravsko umetniško silo. Umrl je največji slovenski igravec današnjega časa.

Slovenija je v trenutku, ko je zvedela za smrt igravca Staneta Severja, onemela in se skuša zdaj nekako zbrati, da bi mu izrekla priznanje ob grobu in se mu poklonila. A Stane Sever je že onkraj neizmernih poljan. Do nedavnega je pisal in klical, vabil in rotil. Ničče ne more reči, da je iskal sebe, bil je prevelik umetnik, da bi to potreboval. Klical je le k podpori, da bi ohranili najvišjo slovensko dramsko ustanovo čisto in veliko, plemenito in vzvišeno. Želel je, da bi bila v službi svojemu narodu vsa, in to ne samo v osrednji Sloveniji, ampak tudi na Koroškem in Primorskem. Želel je, da bi nosila in oznanjala ljudem najvišje vrednote, posebej še takrat, ko prihaja do najpreprostejšega človeka v zadnje vasi pod Peco.

Sever je čutil osebno bližino z ljudmi in je vedel, česa potrebujejo in česa čakajo od igravca. Zato ga je bilo sram, kot je zapisal, sram ga je bilo izbire dramskega teksta, ki so ga določili za gostovanja na Koroškem. On je čutil poslanstvo slovenskega gledališča vse više kot eksperiment, ki je možen morda doma, ne pa zunaj. Najvišja slovenska dramska hiša naj bi bila vedno znanilec vsega najlepšega.

Zaman je zdaj pisati spominske članke o velikem igravcu. Umaknil se je zagrenjen, žalosten in potrj z najvišjega svetišča boginje Talije in se ni želel vrniti vanj niti po smrti. Ležal je v univerzitetnem poslopju, kjer je na dramski akademiji učil mlade igravske rodove.

Žal nam mora biti, da se je ponovila med nami usoda prvega velikega umetnika — slikarja Groharja. Vse besede, govorjene in pisane, zvene danes kot laž, ker jih nismo izrekli tedaj, ko bi Severjevo prepričanje lahko še podprli.

A med nami je tako živa podoba tega velikega ustvarjalca. Podoba človeka in umetnika.

Preprostega in skromnega kot je bil tedaj, ko je še nastopal na deskah predmestnega odra katoliškega prosvetnega društva na Viču.

Prisrčnega do vsakogar, posebno po zadnji vojni, ko je čas tako strašno razdelil ljudi iste krvi. Njemu ni bila nobena politika zapreka. Vedno je

iskal človeka. Ni bil politik — bil je umetnik. V zanosu, ko je komaj odigral svojo vlogo, pa je ves nasmejan, še vedno rahlo predan vlogi, našel prvi besedo za znanca in prijatelja v vsakdanjem življenju.

Podoba umetnika.

Kdo bi mogel naštetati vse podobe, ki jih je ustvaril in so ostale v našem spominu leta in leta. Celo tako dolgo dobo kot je razdobje od vojne do danes.

Le nekaj utrinkov.

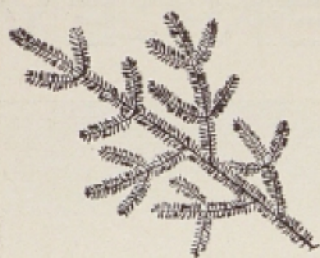
Leta 1943. je bila Ljubljana zasedena. Na programu v Drami je bila nedolžna Jalnova ljudska igra »Dom«. Sever je kot kmečki fant Tine zaključil prvo dejanje: »Naš rod bo svoboden, ali pa naj izumre...« Isti stavek je ponovil, brez patosa, a živo in naravno. Tako, da so zadržetela srca v gledališču. Da so se utrnile solze in so ljudje vstali s sedežev in dolgo, dolgo ploskali. Igra je bila potem vso vojno prepovedana. Sever ni igral več Tineta.

Videl sem Severja kot Matička v Linhartovi komediji in sem ga videl kot barona. Tako Matičku kot baronu je dal Sever toliko notranjega ognja, toliko iznajdljivosti v izrazu, toliko tistega domačega, narodnega izročila, da ga najbrže v tem ne bo nihče prekosil. Morda je bil Sever kot igravec prav v tem izrazu največji.

In še njegov Jerman v Hlapcih, s katerimi je Drama gostovala v Trstu. Tisti, ki je videl Jermane kot so jih oblikovali najrazličnejši igravci, pa potem Severjevega, je moral začutiti tisto, kar smo tedaj zapisali, »da je Sever prejel božanski dar odrskega oblikovavca, ki ga čutiš in se ne da popisati.«

In še bi lahko omenili vsaj njegovo interpretacijo Prešernove Zdravljice, s katero je gostoval v Trstu. Doumeti jo na tak način, kot jo je Sever, in jo povedati s tako plemenito govorico, kot je to znal on, to more samo velik umetnik in virtuozi besede.

Umetniku zi želeli poslati na grob samo majhno brinjevo vejico z našega Krasa in mu povedati, da nam je za njim hudo.

JOSIP KRAVOS

SREČNA SMREKA

Taskovi smo živeli v Kozjpari v tesnem sosedstvu s številno družino Pikcovich, kjer so imeli šest otrok — pet fantov in eno dekletce, ki so bili podobne starosti kot mi, mlajši Taskov rod, le da smo si pri nas enakomerno delili spole: par fantov in par deklet. Razlikovali smo se Taskovi in Pikcovi tudi po tem, da je njihov oče bil železničarski delavec, mi pa smo z očetom na čelu garali na malem gruntu. Včasih sta se oba družinska glavarja pogovarjala na klopi pred hišo Pikcovich in največkrat sta se zamislila prav o bodočnosti svojih otrok. Posebno sta ju skrbela Pikcov tretji sin Kristjan, ki je bil že od rojstva na pol gluh in malo počasnih možganov, naš oče pa si je gnal k srcu usodo svoje prve hčerke Pepke, ki se je rodila z nekoliko pahabljeno roko: »Saj si bodo drugi že znali pomagati, saj so živi in zdravi, hvala Bogu!« sta govorila. Mi otroci pa o takem sočustvovanju z onima dvema še vedeli nismo, prav narobe, Kristjanu smo še radi ponagajali ali mu prigovarjali, da je kar naprej pel svojo priljubljeno pesmico Oj Marička skači, beli so kolači.

Dežju je Kristjan pravil kar: »Bug ga dej!«. Verjetno se ga je to prijelo, ker je opazoval ljudi, kako so ob velikih sušah tarnali in gledali v premikajoče se oblake z vzdihji »o, Bug ga dej«. Ob velikem deževju ali ob nevihtah smo ga zato dražili s tem »Bug ga dej«, kar je ubogega fanta spravljalo v jezo. Pepki, ki je pa, tako se nam je zdelo, svojo napol pahabljeno desnico spretno izrabljala, da je manj delala in tudi v šoli večkrat izostajala, smo pa zrekli kar cartka.

Najmlajša od vseh otrok v našem zaselku pa je bila takrat triletna sestra Marija, ki smo jo prav zato, pa tudi zaradi njene nežnosti imeli vsi radi. Tudi jaz sem se v tej bratski ljubezni kar razdajal in sem jo, saj sem imel kar osem let več od nje, vzel v svoje varstvo. Zato sem že vnaprej tuhtal, kako bi njo in ostale v družini in soseski za Božič kar najbolj razveselil. Odločil sem se, da za ta praznik pripravim jaslice in pravo smrekovo drevesce, saj smo do tedaj imeli vsako leto le skromno brinjevo drevesce in to le v naši družini.

Večkrat sem hodil z očetom grabit listje, nabirat kostonj ali pripravljat drva v oddaljeni velikožabeljski breg, kjer smo imeli z gozdom poraščen skalnati kos zemljišča, ki smo mu pravili Kobenclovca. Tu sem opazil edino smreko daleč naokoli, ki jo je zasadil oče nekaj let prej. Rasla je v zavetju velike, kot zid strme skale in je bila takrat visoka že preko dva metra.

Dan pred svetim večerom sem se odpravil z vrečo in velikim krivcem. Splezal sem na skalo in hitel rezati kak meter visok vrh; ko je odpadel sem ga skrbno spravil v vrečo, zavil in ga malo v strahu odnesel domov. Tam sem ga potem oprezno skrill v kleti, kjer je čakal do predbožičnega popoldneva. Popoldne sem kot obi-

čajno najprej začel v izbi na mizi postavljati male obrabljene jaslice. Pomagal mi je že skoraj odrasli in bistri Viktor iz Fakučevega mlina. Njemu edinemu sem zaupal svoj načrt in dejanje in naprosil sem ga, da je nekoliko pripravil očeta, ko je še med pripravljanjem jaslic stopil v hišo. Viktor mu je lepo pojasnil, da bo moj božični podvig za ves zaselek lepo presenečenje in doživetje. Oče je le mirno dejal: »Pa naj bo, upajmo, da bo smreka pognala nov vrh.« Midva sva nadaljevala pri zaprtih vratih s krasitvijo drevesca, da bi bilo presenečenje večje in lepše. Po večerji smo se zbrali otroci cele soseske in potem je oče odprl izbo, ki so jo razsvetljevale svečke na okrašenem drevescu nad jaslicami.

Najprej smo vsi z občudovanjem samo gledali, potem smo posedli po klopih in zapeli Glej zvezdice božje ter Kaj se vam zdi, pastirci vi. In ko je bilo ravno nekoliko bolj tiho, sem sestrici, ki sem jo držal v naračju, polglasno dejal, da je drevesce največ njeno. Takrat je vzklopela starejša sestra Pepka in začela kričati, da je drevesce njeno in vsi balončki tudi. Tako se je razburila, da jo je moral oče miriti. Ko je pa mala Marija pričela v strahu in vsa razočarana jokati, da ni drevesce nič njeno, se je ojunail sosedov Kristjan in začel na ves glas vpiti: »Ne, drevesce je od vseh in jaslice prav tako, ker je vse božje.« Tedaj smo mu vsi pritrdili in zaploskali. Mati je zadovoljna pričela peti spet novo pesem in potem so se te vrstile še dolgo v sveti večer.

Mene pa je vseeno pekla vest, ker sem napravil zločin in posekal našo edino smreko; žaloval sem tja do poletja, dokler nisem opazil, da so se tri veje, ki so bile pod mestom, kjer sem presekal debelce, dvignile in bujno pognale vsaka v svoj vrh. Kasneje so se razbohotile in se razrasle kar v tri košate smreke, ki so poganjale iz skupnega orjaškega, dva metra visokega debla. To trovršno smreko sem ob vsaki priložnosti hodil opazovat.

Za časa vojne me pet let ni bilo v domače kraje in ko mi je ob prvem srečanju z mojo domačo vasico prišel nasproti prav Kristjan Pikcov, me je z vzklikom pozdravil: »Joj Pijepo, Bug te je ubvarvou. Pej sej si manjkou že uod učirej in uod preučirejšnen, še več ku cejlu ujsko.« Ker je vedel, da imam rad trojno smreko, me je pospremil prav do nje ter mi tam pripovedoval, da sta se njegov brat Rudi in Edvard Volk kot partizana prav tam skrivala pred Nemci in sta zato srečno preživela: »Zatu ki je tu drevo prou božje drevu!« je pravil Kristjan.

Spet sem mu moral pritrditi, kot tisti božični večer. Takrat sem tudi pomislil, še ves izčrpan od vojnega časa, da je tudi zame to drevo čudežno: saj me je ohranilo skozi vse težave časa. Še danes pravim, kot tisti dan Kristjanu, da če v življenju nisem imel srečne zvezde, sem imel vsaj to srečno drevo.

SPOMINI NA SLIKARJA SPAZZAPANA

Luis, Luigi in tudi Lojze Spazzapan, ki je pred dvanajstimi leti umrl v Turinu, se je rodil v Gradiški. Zato je bila tam letos poleti velika antološka razstava del tega danes slavnega slikarja. Razumljivo, da se je ob tej priložnosti mnogo pisalo o njem. Opazil sem, da so se pri tem prejšnje netočnosti v navajanju podatkov iz njegovega življenja deloma popravile. Priznava se njegov slovenski izvor, toda ljubljansko »Delo« je vseeno napisalo, da je njegov oče bil Furlan. Spazzapanovo pismo hčerki, ki živi v Ljubljani, in ga katalog razstave objavlja, pa bi nas lahko zavedlo v mnenje, da ni znal slovensko. Res je tudi, da je ob prvem srečanju razgovor med očetom in hčerko tolmačil v Turinu zaposleni inženir Leopold Jonko, Spazzapanov učenec z idrijske realke.

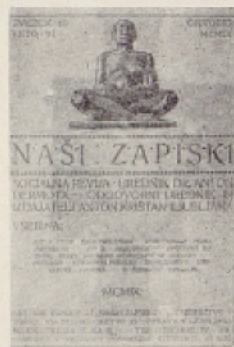
Tudi jaz sem bil njegov učenec — in to najljubši. Učil me je posebej v risalnem kabinetu, kjer sem ob njem preživel tudi mnoge popoldneve, ko sem slikal lepake in drugo, kar mi je preskrbel, da bi kaj začel. Duovit in zgovoren kot je bil, mi je mnogo pripovedoval. O futurizmu, slikarjih in o sebi. Včasih tudi domov grede, na cesti in pod staro tepko pred slikovito hišico na skalci, kjer sva stanovala s Postojnčanom Gabrijelom Garzarolijem. V ognju govora je res včasih zašel v narečje. Je pa redko rabil kak italijanski izraz in to le v strokovnem smislu. Vsekakor je čisteje govoril kot njegov tolminski prijatelj Ivan Čargo. Pred tedni sem v Parizu govoril z Zoranom Mušičem, slikarjem Goričanom. Ze sedemindvajset let živi na tujem, a ni pozabil materinščine. Spazzapan jih je manj, ko mu je tolmačil Jonko. In vendar...

Razvozlati to uganko ni moja naloga, skušam pa k temu nekaj doprinesiti.

Futuristični način slikanja, ki ga je Bambič razvil pod Spazzapanovim vodstvom

Spazzapanovi pripisi na robovih mojih risb pričajo, da je znal pisati slovensko, saj je na realki hodil k uram slovenščine. Kako navdušen Slovenec je bil v dijaških

Naslovna stran »Naših zapiskov«, za katere je Spazzapan narisal vinjeto.

letih, to ve dobro povedati njegov sošolec zdravnik in pisatelj, v Ajdovščini živeči dr. Danilo Lokar. Pravil mi je, s kakšno gorečnostjo je mladi Spazzapan prodajal svoje prvo natisnato delo, razglednice, ki jih je založilo društvo »Solski Dom«. Narisal je velikana, ki vstaja in podira gore, okali robov pa izpisal stihe iz Gregorčičeve pesmi »Velikonočna«:

Kdo je on, ki vstaja čez veke na dan?

Kdo je ta junak velikanski?

Poglejte v obraz mu, obraz vam je znan:

To narod je — narod slovanski!

Občeval je z Antonom Dermoto in se nanj hudoval, ko mu je ta zmanjšal sliko za naslovno stran Kristanove revije »Naši zapiski«, ki jo je urejeval. Družil se je z našimi mladimi glasbeniki in tolmačil njih glasbo šolskim tovarišem. Stalno je obiskoval čitalnico v trgovskem domu, kjer je bilo mnogo časopisov in revij. Prežal je, da bi dobil prvi v roke nemški »Semplicissimus«, da bi tam občudoval Tratnikove risbe. Bila sta si prijatelja; »Poleg visokega Tratnika se je zibal kot črni panter mladi Spazzapan,« piše Veno Pilon s svojih spominih. In Tratnik je tudi narisal odlični Spazzapanov portret, ki krasi katalog razstave v Gradiški. Zakaj se je torej na beneškem bienalu pred njim skrivil, naravnost zbežal, ko ga je po tolikih letih spet srečal? Ljubil je lepo slovenščino in zato zvesto obiskoval predstave ljubljanske Dramе, ko je ta gostovala v Gorici. Kritiziral je Nušičev patos, a se je navduševal zlasti za Cankarja in igralko Dragutinoviča, ko je ta igral vlogo vruga v »Pohujšanju«. Ko je izšla Cankarjeva Krpanova kobila s Smrekarjevimi karikaturami, je sošolec nazorno dokazoval, kako je Smrekar že zastarel v risbah, tako da je po spominu narisal v šoli na steno Smrekarjevega narodnjaka s teleskopsko izstopajočimi očmi. Nekoč je izza katedra govoreč — seveda slovensko — izpodbijal pesimistične nazore nekega tovariša in dokazoval, da je sreča v tem, da imaš bistro glavo in možnost ogledati si svet.

V Venturijevi knjigi »Spazzapan« stoji, da je ta navedel v prošnji za vpis na dunajsko Akademijo svojo na-

TUDI ZA SREBRNIM BREGOM GOVORE PO NAŠE...

Veste, kje je Srebrni breg? To je najsevernejša točka na ozemlju, ki je politično vključeno v Slovenijo. Na Srebrnem bregu (404 m) je politična meja med Jugoslavijo in Madžarsko, ki je dolgih tisoč let gospodovala našim bratom onstran Mure in jim dopovedovala, da niso Slovenci, temveč Vendi, ostanki starih Keltoev. Toda tisoč let je bilo premalo, da bi mogli zbricati vero v lasten narod.

Prva svetovna vojna se je končala in 1. avgusta 1919 je Vrhovni svet v Parizu ukazal jugoslovanskim enotam, naj zasedejo Prekmurje. Čez dvanajst dni je bilo Prekmurje združeno z ostalimi Slovenci v novi državi. Triavonska pogodba (4. junija 1920) med državo SHS in Madžarsko pa je potegnila mejo po Srebrnem bregu in pustila onstran meje na Madžarskem deset vasi: Verica, Ritkarovci, Židova, Olkavci, Štefanovci, Androvci, Slovenska ves, Sakalovci, Dolnji Senik in Gornji Senik.

Pred petdesetimi leti so cenili, da je onstran meje ostalo kakih 10.000 Slovencev. Danes se je to število znižalo na kakih 7.000, to pa zaradi neprestanega izseljevanja proti industriji, zlasti proti Monoštru, kjer so nekatere ulice popolnoma slovenske. Monošter (iz lat. monasterium — samostan) je v slovenskem delu Porabja največje mesto, kjer je koncentrirana prva industrija tega področja. Zato je prav v Monoštru strnjениh največ Slovencev, žive pa v tujem jezikovnem morju. Vsi ti Slovenci hočejo biti Slovenci, njihov občevalni jezik je slovenski. Ko se srečajo na cesti, v gostilni in ko jih nagovoriš po domače, se radi nasmehnejo in postrežejo po domače.

Treba pa je priznati, da so napisi na uradih dvojezični in se jim za napise ni treba bojevati. Država pomaga kmetom in želi, da ostanejo doma na lastni grudi, čeprav je manj rodovitna kot obširna Panonija. Prav tako država pomaga učiteljem, da ostajajo v vaseh in ne silijo v mesta. Manjka pa tem učiteljem znanja slovenskega knjižnjega jezika. V osnovnih šolah je slovenščina samostojen predmet od 4 do 8 tedenskih ur. Nimajo pa ti Slovenci nobenega lista. Po šoli ostajajo brez branja v domačem jeziku, dasi ga zelo želijo. Le v srbskih Narodnih novinah, ki izhajajo za vojvodinske Srbe, je dodana priloga »Za naše Slovence«, pa še ta šele od letos. Prav tako so učitelji v velikih težavah glede knjig. V nižjih razredih rabijo celo srbske slikanice.

Tudi na gimnaziji v Monoštru in Kőszegu je slovenščina eden izmed predmetov. Dijaki v Monoštru imajo svoj slovenski krožek in si marljivo dopisujejo na primer z dijaki murskosoboške gimnazije.

Zelo so upali, da bo slovenščina z letošnjim letom postala obvezen drugi tuj jezik. Za njihovo slovensko narodno skupnost bi bil to gotovo velik uspeh. Opaziti pa je še veliko togih predpisov, ki onemogočajo razvoj stikov do zaželene stopnje. Prav tako je težava z dostavo knjig, revij in časopisov iz Slovenije, Italije in Avstrije (slovenskih seveda). Kljub politični meji, ki je danes bolj, včeraj manj odprta, pa je bebalstvo razvilo zavest trajne sosesčine in čuti večjo navezanost na jug kot na sever. Bratje pa jeziku in duhu so na obeh straneh Srebrnega brega in ne onstran Rabe. M. ŠAH

Lepak, ki ga je Milko Bambič slikal v Spazzapanovem kabinetu leta 1922 za nogometno tekmo med Tolminci in Idrijci. Na sliki so z leve: Roman Pahor, Vadnjač, dr. Savo Zagar, inž. Stanko Starc, dr. Zlatko Bizalj, Sket in inž. Zega

rodnost kot »di nazionalità slava«. To ne more biti točno, ker je v državi z mnogimi slovanskimi narodi moral napisati, da je Slovenec. Sicer pa je Venturi tudi po francosil materin priimek Mervič v Mervič. Ni dvoma torej, da je bil Spazzapan narodno zaveden do svojega tridesetega leta. Zavednost sta morda nekakšno ošibili rusko ujetništvo in Čargova družba. Pravil pa mi je, da je telovadil pri gariškem »Sokolu«. Da je bil doma občevalni jezik slovenščina, to ve povedati gospa, ki živi v Gorici v domu upokojencev in ji je mladost potekala v Spazzapanovi rojstni hiši. Isto pa lahko pove tudi njegova nečakinja lčka, sodnik za mladostine v Ljubljani, hčerka Spazzapanove sestre Marije in učitelja Lulika. Spaccapani izvirajo iz Ozeljana. Od tam je bil njihov oče in poitalijančenje njegovega priimka je iskati v državni službi jetniškega paznika, kajti sicer bi ga izgovarjali Spakapan.

Vzrok Spazzapanove odtujitve je verjetno iskati v njegovi preveliki občutljivosti do vsega, kar je krivično. Bil je izredno dobrega srca in je isto pričakoval od drugih. To pa je skrival za masko posmehljivosti govorice. Ne vemo, kako bi se umetniško razvijal, če ne bi prišlo do razsula Avstro-Ogrske. Vemo pa, da se je žal zaman skušal zasidrati po vojni v slovenskem okolju tako na eni kot na drugi strani nove meje, v Ljubljani, Idriji in Gorici. Živel je slabo in zato je njegov sen bil Pilonov Pariz. Ko se je leta 1928 zdelo, da se bo uresničil, ga je zrušilo usodno srečanje v Turinu z rojakom, policijskim zaupnikom. Povabljen je bil v Turin, da okraši paviljon kemije na veliki gospodarski razstavi, kar bi mu omogočilo naselitev v Parizu. Pa so mu naročilo odpovedati in odvzeli potni listi. »Ah, quella politica, che Dio la fulmini!« je o tem zapisal Spazzapan v kratkem življenjepisu, kjer pa zamalčuje svojo slovensko preteklost. Poslednjo nit s to preteklostjo pa je gotovo pretrgal gmatni neuspeh njegove razstave leta 1951 v naši galeriji Scorpione, kjer so naši slikarji vedno mnogo prodali. Čeprav je to bila njegova prva razstava v Trstu in je prejšnje leto razstavljal na beneškem bienalu, pa ni on prodal niti ene slike. Z risbo »Križanega«, ki danes velja morda kak milijon, je poravnal najemnino galerije. Bil je to zanj gotovo velik moralen in gmaten udarec, kajti niti v letih, ko je pričrnel sloveti, ni živel v izobilju. Bral sem tedaj v turinski »Stampie«, kako so mu morali prijatelji zbrati denar, da je lahko odpotoval v Viareggio na natečaj za turistični lepak,

KOROŠKI VEČER PRI NAS

Tako je bilo kot bi prenesli delček Koroške v Trst. Povabili smo pevski zbor »Danica« iz St. Vidu v Podjuni, da nam bi pel same koroške narodne pesmi in pesmi koroških skladateljev in pesnikov. Povabili smo predsednika NSKS dr. **Reginalda Vospernika**, da nam je govoril o tisti Koroški, ki nam je tako blizu, o koroških Slovencih 50 let po plebiscitu, 100 let po narodnih taborih, 25 let po osvoboditvi izpod nacizma in 15 let po podpisu avstrijske mirovne pogodbe. Koliko slovesnih obljub je naštel, koliko zakonov in členov državne pogodbe, koliko izjav odličnih državnikov nemške narodnosti! Želeli smo slišati iz ust predstavnika naših bratov na severu, koliko vse te izjave in zakoni in slovesne obljube drže. In smo se prepričali, da je bilo vse to eno samo izigravanje in slepilo, da je ostalo vedno pri besedah, dejanj pa še vedno naši koroški bratje čakajo. Vpraševali smo se, kako je to mogoče. In nam je bilo ponovno nejasno, da more narod sredi Evrope zatirati narod poleg sebe in nismo razumeli, kako je za vse to svet gluhi in nem. In še smo razmišljali, kako, da naši ljudje tako protestirajo proti zatiranju narodov na drugih celinah, da pa so na svoj lastni narod tako malo pozorni. Kako to, da se ni zgrnila vsa naša akademska in srednješolska mladina 20. decembra v Kulturni dom in ni prisluhnila pesmi in besedi koroških Slovencev. Kako to, da je ne bali srce, če je del našega naroda tako zatiran in tako zapostavljen na severu.

A tisti, ki smo bili ta dan v dvorani in smo poslušali besedo in pesem naših Korošcev, smo čutili, kako je to ena sama izpoved bolečine, hrepenenja in upanja naših ljudi.

Pesem poje o lepoti Koroške, o lepoti Roža, Zilje in Podjune. Poje o kristalno čistih jezerih in o visokih gorah. O pomladi in jeseni na koroških poljih in v koroških vaseh. O domovih v rožnati Podjuni in o vrtovih okoli domov. O znamenjih sredi polja in o zelenih travnikih. O fantu, ki je mlad in komaj držvi roki puško, pa se mora že bojevati na fronti — za tujega cesarja. Kako poje o svobodi...

Saj je v tej pesmi vsa preteklost našega naroda!

Vse to so peli čudovito lepo fantje in dekleta pod vodstvom **Hansija Kežarja**. Peli so s čudovitimi solisti in v izredni ubranosti ženskih in moških glasov.

In kot pozdrav in samo v pozdrav so Korošcem zapeli »Fantje izpod Grmade« pod vodstvom **Ivota Kralja**. Tudi predstavniki Tržačanov so peli spontano, prisrčno, ubrano.

In drugi zbor, ki jim je zapel enako iskren pozdrav je bil goriški »Mirko Filej« pod vodstvom **Zdravka Klanjščka**. Tudi tega zbora nismo slišali še peti tako prizadeto in s tako živo izpovedjo kot tokrat.

Bil je čudovit večer. Izredno lepo sta povezovala pesmi akademika **Danilo Pertot** in **Nataša Sosič**. Pesmi dveh koroških pesnikov Polanška in Milke Hartmanove pa sta brala vmes akademik **Joži Peterlin** in letošnja maturantka **Ivana Placerjeva**. Tako so ti študentje dostojno sodelovali na tej prireditvi v imenu tistih, ki jih naš narodni problem boli. V imenu Slovenske prosvete, ki je bila prireditelj večera, pa je govoril predsednik **Marij Maver**.

Prireditve se je udeležil jugoslovanski generalni konzul **Boris Trampuž** z gospo, predsednik Slovenskega ljudskega gibanja v Trstu, **dr. Teofil Simčič** z gospo, deželni poslanec **dr. Drago Štoka**, devinsko-nabrežinski župan in tajnik Slov. skupnosti **dr. Drago Legiša**, pokrajinski odbornik **ing. Milan Sosič** in več drugih predstavnikov ter lepo število tržaških Slovencev.

Po prireditvi so se nastopajoči srečali s prireditelji še v restavraciji Furlan na Repentabru, kjer je bil zelo prisrčen družabni večer. Pesem medsebojne povezanosti in prijateljstva je donela pozno v noč.

i.p.

Dr. Reginald Vospernik govori na prireditvi

SPOMENICA

V nedeljo 20. decembra 1970 so se zbrali na skupnem posvetu predstavniki Narodnega sveta koroških Slovencev ter Slovenskega ljudskega gibanja iz Gorice in Trsta. Zastopniki slovenskih organizacij so si izmenjali stališča glede nekaterih dogodkov, ki so v zadnjem času pretresli vse zamejske Slovence.

Z velikim zadoščenjem so imenovani zastopniki vzeli na znanje odločne korake ter pozitivne premike, ki so bili storjeni s strani avstrijskih in italijanskih demokratičnih sil ob nedavnem izbruhu šovinističnega nasilja v Celovcu in v Trstu, kjer so se z vso srditostjo in preživelo mentaliteto zagnali proti slovenski manjšini. Z veliko demonstracijo antifašističnih sil v Trstu ter z demonstrativnim sprejemom slovenske koroške delegacije s strani dunajske vlade pa so demokratične sile rekly svoj jasni ne vsakemu ekstremizmu in se izrekle za svoboden in miren razvoj narodnostne slovenske manjšine in za uveljavitev vseh njenih pravic. Prisotni zastopniki so z zadovoljstvom poslušali poročilo predsednika Narodnega sveta koroških Slovencev dr. Vospernika, ki je natančneje obravnaval srečanje in rezultate srečanja ob sprejemu koroške delegacije na Dunaju.

Zastopniki NSKS in SLG iz Gorice in Trsta so ob teh nedavnih dogodkih z zadovoljstvom vzeli na znanje vzajemno solidarnost vsega slovenskega naroda ob teh težkih trenutkih življenja zamejskih Slovencev.

V nadaljevanju razgovora so prisotni z globoko zaprepačenostjo, ugotovili, kako so v svetu reakcionarne in imperialistične sile še vedno močne v udušitvi vsakega klika po svobodi in večji socialni pravičnosti. Totalitarni red ne dopušča najmanjših ugovorov, zato poseže takoj po posebnih sodiščih in po tankih, da lahko v kali zaduši vsakršen poskus demokratičnega ugovora.

Dalje na strani 205

Pevski zbor »Danica« poje pod vodstvom Hansija Kežarja

SPECIFIČNOST RAZVOJA SLOVENCEV

SREČANJE PRIMORSKIH REVIJ V IDRIJI

Zastopnik »Mladike«, odgovorni urednik Marij Maver je prikazal gornji problem predvsem rojakom v republiki Sloveniji takole:

Govoriti o specifičnosti razvoja Slovencev v različnih družbeno političnih sistemih je tema, o kateri je mogoče razpravljati — če razmišljamo resno in z najrazličnejših vidikov — na dolgo in široko. Čas nam žal tega ne dopušča. Toda diskutirati o tej temi ne splošno, pa lahko pomeni zdrkniti v neko brezpredmetnost, katere si — mislim — ne želimo.

Da se torej izognemo nevarnosti kakega pseudofilozofskega posploševanja, mi dovolite, da si v imenu revije, ki jo zastopam, točno omejim področje, ki ga bom obravnaval v svojem kratkem posegu. Govoril bom o področju, ki mi je bliže in ga zato tudi bolje poznam, govoril bom o Slovencih v Italiji in o nekaterih silnicah, ki pogojujejo njihov razvoj. Slika seveda še zdaleč ne bo popolna: marsikatero vprašanje bo ostalo odprto in marsikaterega problema sploh ne bom načel.

Naj še povem, da bom v svojem posegu izhajal iz nekaterih načel, ki so zame neizpodbitna, kot na primer načelo, da je narodnost nad vsako družbeno politično strukturo in da se ne more istovetiti z nobenim družbenim ali političnim sistemom, z nobeno ideologijo, z nobeno vero — tudi z marksizmom in tudi s krščanstvom ne.

Področje, ki zajema Tržaško, Goriško, Beneško Slovenijo in Kanalsko dolino je narodnostno mešano ozemlje. Na njem živimo Slovenci od naselitve več ali manj strnjeno in včasih tudi precej sprto, kot veste, če količkaj zasledujete utrip našega žitja in bitja v zajedstvu. Bilo bi predolgo, če bi se spustili v zgodovinsko analizo tega zahodnega slovenskega roba v dotiku z romanskim svetom. Težko bi bilo tudi oceniti točno število Slovencev, živčih v mejah republike Italije. Morda smo realisti, če se cenimo na kakih 100.000. V neki svoji analizi je namreč prijatelj dr. Mljač, izhajajoč iz preferenc, ki so jih prejeli slovenski kandidati na raznih političnih listah, prišel do števila 60 - 65 tisoč slovenskih volivcev. Od teh je seveda le kakih dobrih 10.000 glasovalo izključno slovensko in se točno opredelilo. Ostalih 50 tisoč je včasih bolj včasih manj zamrznjenih in so razpršeni po raznih italijanskih strankah. Če bi pa vsi ti volivci glasovali »slovensko«, bi moreli imeti v deželnem svetu Furlanije - Julijske krajine pet poslancev Slovencev, ne pa samo dva oziroma tri, kot jih imamo danes po odstopu nekega italijanskega poslanca.

Na Tržaškem in Goriškem imamo Slovenci svoje šole, svoje gledališče, svoja kulturna in gospodarska društva in združenja, imamo revije in časopise, skratka imamo kar dovolj pestro in razgibano kulturno, go-

spodarsko in politično življenje, čeprav vsa ta dejavnost še ne dosega tistega življenja, ki je pri nas utripalo pred letom 1918 in pred nastopom fašizma, ki je takorekoč zradiral vsa naša društva, pozaprl in zaplenil naše domove, udušil slovensko besedo itd. itd. To zgodovino pač počnate. Do tega, kar nam je bilo vzeto, smo po vojni znova prišli in si priborili. Na slabšem kot mi pa so beneški Slovenci: oni nimajo svojih šol in jih niso nikoli imeli, nekaj več slovenščine slišijo po drugem vatikanskem koncilu v cerkvi predvsem po zaslugi nekaterih še živčih »Čedermacev«, a so gospodarsko popolnoma na tleh in vasi v Beneški Sloveniji se praznljvo v emigraciji.

Tak je v skopih obrisih položaj Slovencev v Italiji. Slika še zdaleč ni popolna, a hotel sem vam jo vsaj bežno nakazati, zato da vas spomnim na to, da Slovenci v Italiji nismo samo v Trstu in Gorici, ampak da smo še danes več ali manj strnjeno naseljeni in razpršeni od jadranske obale ob vsej zahodni meji do italijansko-jugoslovanske in avstrijske tromeje in še čez.

Država, v kateri živimo (tržaški in goriški Slovenci od leta 1918, beneški Slovenci pa že od leta 1866) je danes ustavna republika z demokratičnim parlamentarnim ustrojem, ki sloni na političnih strankah. Ta ustroj se odraža tudi v življenju nas Slovencev, živčih v Italiji, in pogojuje v nemajhni meri naš razvoj. Slovcem v Italiji namreč ne manjka prav nobena barva na ideološko-političnem spektrumu, ki ga predstavljajo razne politične stranke in skupine.

Na eni strani imamo italijanske stranke, ki zbirajo tudi slovenske glasove. Te so: Komunistična partija Italije, dve socialistični stranki oz. tri in Krščanska demokracija. Na drugi strani imamo zgolj slovensko formacijo v kateri nastopajo na volitvah združeni: Slovenska skupnost, ki vključuje Slovensko ljudsko gibanje, Slovensko krščansko socialno skupino in neodvisne, Slovenske demokratske zveze in Slovenske levice.

Ta ideološka in politična raznolikost in razvejanost daje nekako prednost in nas lahko zadovoljuje v državljanskem ali ideološkem smislu, toda v narodnem pogledu nam gotovo škoduje. Vključevanje Slovencev v različne politične stranke, predvsem pa v italijanske, namreč hromi in cepi naše že itak neznatne moči, poleg tega, da pospešuje asimilacijski proces.

Ob tej ugotovitvi ne moremo tudi mimo drugega dejstva, ki je s prejšnjim v tesni zvezi in je do danes prav tako pogojevalo in še pogojuje razvoj naše narodne skupnosti kot celote. Gre namreč za odnos naše matične domovine do naštetih političnih strank in skupin. Žal je bil do danes tisti del Slovencev, ki na volitvah nastopa samostojno, skoraj povsem zapostavljen in nepriznan, neupoštevani. Vsa materijska in mo-

ralna podpora je šla le Slovincem, ki v glavnem podpirajo italijansko komunistično partijo in italijanske cialistične stranke. Koliko nam je to v 25. letih po vojni škodilo z narodnega vidika, vemo mi in bo zapisala zgodovina. Morda bo moral zgodovinar čez 50 let ali še prej zapisati o tem tako, kot je v Naših razgledih zapisal ob 50-letnici koroškega plebiscita, da nam je namreč »povezovanje slovenskega delavstva le po nemški socialnodemokratski stranki... zaviralo... razvoj narodne zavesti tudi pri tem delu slovenskega prebivalstva.«

Tako ali kaj podobnega.

Da zaključim:

Razvoj Slovencev v Italiji pogojujeta torej danes predvsem italijanski parlamentarni ustroj na osnovi strank in odnos naše matične domovine do teh strank. To je seveda le politično gledanje na problem, ki pa po drugi strani pogojuje tudi kulturno, gospodarsko in narodno življenje sploh. Slovenci v takem položaju pa utegnemo biti samo objekt, večni most, na katerem se srečujeta in po katerem stopata dva sosedna naroda. Subjekt lahko postanemo le, če se znamo kot enakovreden partner vključiti v italijanski politični ustroj in če imamo stalno pred očmi vsestranski razmah in obstoj slovenske narodne skupnosti kot celote.

Do tega zaključka in do teh ugotovitev so prišli danes tudi nekateri socialisti. Upajmo, da ne prepozno in da ne zaman.

Karel Šiškovč pa je v zadnji številki Naših razgledov končno zapisal, kako da ni čudno »da hoče del Slovencev uveljaviti svojo narodnostno pripadnost skupno s svojimi političnimi somišljeniki v silah, ki so zasidrane v vsedržavni stvarnosti in prav tako, da del Slovencev misli, kako je koristnejše zanje, da se uveljavljajo v samoslovenskih organizacijah. Niti enih niti drugih ne bi veljalo zavračati...« K temu lahko dodamo še izjavo Socialistične zveze delovnega ljudstva o enakem upoštevanju vseh Slovencev brez razlike na ideologijo ali nazor. To so morda res znaki nekega novega gledanja na manjšinsko problematiko, toda ostali bodo le besede, če jim ne bodo sledila tudi dejanja.

STANKO MAJCEN

— Na primer?

— Na Župančiča, na Finžgarja, na Gosarja, na Natlačena, na Jegliča, na Rožmana, na Izidorja Cankarja, na Ehrlicha, na Novačana.

— Imate te njegove sodbe napisane?

— Vse po vrsti. Podane z izredno intelektualno in psihološko ostrino.

— In o čem še ste govorili?

— O vsem mogočem: ali smo Slovenci narod, o zadnjem avstrijskem cesarju Karlu, o Majcnovem prevajanju Terezije Avilske v prvih povojnih letih, o mistikah...

IZJAVA PREDSTAVNIKOV PRIMORSKIH REVIJ

Predstavniki slovenskih revij, ki izhajajo v Primorju tako v republiki Sloveniji, kakor v Trstu, zbrani na posvetovanju v Idriji 5.12.1970, so proučili dokumentacijo o proslavi koroškega plebiscita v Celovcu 10. oktobra letos.

Predstavniki sedmih primorskih revij ugotavljajo, da se je omenjeno slavje razvijalo v šovinističnem duhu, izzivanje pa zadobiva vse drugačen pomen, ker so celovškemu praznovanju predsedovali predsednik avstrijske republike, predsednik vlade in predsednik koroške dežele.

Tako početje je žaljivo za slovensko narodno skupnost, ki živi v Avstriji, in hkrati nasprotno duhu novega evropskega sporazumevanja, da pri tem sploh ne omenimo ozračja dobrega sosedsstva, ki naj bi ustvarilo nove oblike sožitja na italijansko-slovenski in slovensko-avstrijski meji.

Predstavniki primorskih revij protestirajo proti takemu obnavljanju nacističnega duha in zahtevajo, da se odnosi med matično republiko in avstrijskimi oblastmi razvijajo na podlagi pravnih norm, mednarodnih dogovorov in v duhu tistega protifašističnega boja, ki je leta 1945 premagal nacizem.

Predstavniki primorskih revij opozarjajo evropsko javnost na ravnanje avstrijske republike, ki se je s 7. členom državne pogodbe 1955. leta obvezala, da bo spoštovala pravice slovenske narodne skupnosti, zdaj pa ne samo, da njihovih pravic ne spoštuje, temveč celo uprizarja šovinistična slavja na obmejnem etnično mešanem ozemlju, tako rekoč pred vrati republike Slovenije in Jugoslavije.

Idrija, 5.12.1970.

Predstavniki revij:

MOST
OBALA
SREČANJA
ZALIV
IDRIJSKI RAZGLEDI
KAPLJE
MLADIKA

— Nam lahko poveste vsaj eno njegovo misel?

— *Ko smo se poslavljali, nas je pospremil po Poljančevi do avta. Hodila sva odmaknjena, zapredena v teološki razgovor. Na kraju ceste je citiral Guardinija: »Ob smrti bom vprašal Gospoda, čemu vse to trpljenje nedolžnih...«*

—Kdaj je bilo to?

— *V sredo drugega septembra. Ob odhodu mi je rekel, naj še pridem. In tako sem že v mislih pregustiral vrsto novih razgovorov s tem izrednim intelektualcem, s katerim si lahko govoril o vsem, od škodljivosti ali neškodljivosti kajenja tja do Teilharda de Chardina. Zdaj vidim, da je bilo to moje prvo in zadnje srečanje z njim. Pred kakšnim mesecem se mi je oglasil s pismom, ko sem mu poklonil svojo Krščansko avanturo. No, veliki Slovenec Stanko Majcen ima zdaj tudi to avanturo za sabo.*

SODOBNA SLOVENSKA ZAMEJSKA LITERATURA

(NADALJEVANJE)

IVAN ZORMAN

Rodil se je 1889 v Šmarju pri Jelšah, kjer je bil njegov oče organist. Ko je imel Ivan štiri leta, se je družina izselila v ZDA, najprej v Ely (Minnesota), nato v Calumet (Michigan) in končno v Cleveland (Ohio). Domotožje je Zormanove za kratek čas potegnilo v domovino, in sicer v Velesovo, od koder je izhajal njihov rod. Ta idilični košček Gorenjske je ostal Zormanu tako pri srcu, da je do zadnjega čutiti odmeve v njegovih pesmih. Leta 1899 se je družina spet vrnila v ZDA in se po krajšem romanju naselila v Clevelandu, ki je postal Ivanu stalni dom. Tu je dovršil gimnazijo in se vpisal na Western Reserve univerzo, kjer se je posvetil angleščini in zgodovini, istočasno pa je hodil v glasbeno šolo; že z devetimi leti je namreč orgljal v cerkvi. Leta 1926 se je za krajši čas vrnil v stari kraj, nato je živel v Clevelandu, kjer je umrl 1958.

Zorman je izdal prvo pesniško zbirko leta 1919 z naslovom *Poezije*, sledile so *Pesmi* (1922), *Lirični spevi* (1925), po obisku starega kraja prevod slovenskih pesmi *Slovene poetry* (1928), nato *Pota ljubezni* (1931), z izvirnimi lesorezi Božidarja Jakca) in *Iz novega sveta* (1938). Zbirke je založil sam (po kakih 300 izvodov), ker pa je začelo počasi odmirati slovensko življenje v ZDA, ni več tvegala zalaganja. Sam je izjavil: »Prve knjige so še nekam šle, potlej je bilo vedno slabše. Lahko rečem, da sem naredil kakšnih 600 dolarjev deficita pri vseh skupaj.« Odslej je do zadnjega pisal zrele prigodnice v Ameriško domovino.

Zorman je v pesmih zajemal iz dveh domovin, iz stare, na katero je gledal z domotožnimi očmi, zato se mu je zdela roznata in idilična, in iz nove, polne lehničnega napredka, socialnih navzkrižij, ljubezni do sorojakov in žalosti ob njihovem narodnem odmiranju. Skromne so te pesmi in sam poje v *Moji pesmi*, ki jo je postavil za uvod *Liričnim spevom*: »Kot gorskega potoka spev, / ki skromen le daje odmev, / odmevi mojega so petja, / ki v srcih iščejo zavetja.« Alfonz Gspan piše o Potih ljubezni: »Nič novega ni v teh pesmih. Celo takšne so, da bi jih človek pomotoma zamenjal s pesmijo iz Cimpermanovih časov.«

Še najbolje je Zorman označil Karel Mauser v spominskem članku ob smrti, ko je zapisal: »Zorman ni bil pesnik velikih dimenzij, po čustvu je bil najbližji Gregorčiču. In imel je kakor Gregorčič nekoč taisto nalogo — gojiti domovinsko ljubezen slovenskih pionirjev v Ameriki. Zato je v vseh njegovih zbirkah veliko domoljubnega duha, iskrene in globoke ljubezni do doma. Gotovo je eno: če bi bil Zorman mode-

ren, bi si med pionirji zaprl pot. Ti preprosti ljudje so potrebovali pesnika, ki jih je razumel in jim pel iz njih duše. Prva slovenska emigracija ni imela pravega stika z domom in literarna dediščina, ki so jo prinesli pionirji s seboj, ni rasla istočasno z domovino. Prav zavoljo tega pesnik Zorman časa ni smel prehitevati.«

Zorman je dosegel višek v zadnjih dveh zbirkah, kjer je toliko pristnosti in iskrenosti iz obeh domovin, da prepričuje. Res se je držal stare oblike in starega načina izražanja, vendar so čustva podana iskreno, doživeto, v zadnjih pesmih je tudi polno življenjske zrelosti, izkustva in spoznanih resnic. Lahko bi bil sledil tedanjim slovenskim in ameriškim pesnikom, a je ostal pri svojem ljudstvu, kar njegov umetniški pomen zmanjšuje, zato pa so njegove zbirke dragocen dokument slovenskega življenja v ZDA. Mnoge svoje pesmi je uglasbil in so skoraj ponarodele med rojaki. Njegovo delo še ni ocenjeno.

(Glej: Karel Mauser: + *Pesnik Ivan Zorman*, Zbornik - Koledar Svob. Slovenije 1959, 254-256, s sliko; Alfonz Gspan ocena *Potov ljubezni*, Ljubljanski zvon, 1931, 634-635; A. D. ocena *Liričnih spevov*, Ljubljanski zvon, 1925, 558-559.)

ANA PRAČEK KRASNA

Rodila se je v Dolgi Poljani na Vipavskem, med prvo svetovno vojno, ko je bila v osnovni šoli, je izgubila starše, leta 1920 pa je odšla v ZDA; živi v New Yorku.

Krasna je pravzaprav samouk, saj je dovršila samo osnovno šolo, izpopolnila se je po ameriških šolah in tečajih največ izkušenj pa ji je dalo življenje med slovenskimi premogarji in jeklarji v Pennsylvaniji. Pesmi je začela zlagati že v osnovni šoli, v ZDA se je najprej oglasila v Mladinskem listu, ki ga je pozneje tudi urejala. Tu je pesmim pridružila še prozo, dalje v Prosveti, Družinskem koledarju, Proletarcu, Glasu naroda, ki ga je nekaj let urejala, v Majskem glasu in drugod. Sodelovala je tudi v Kristanovem zborniku Ameriške povesti (1943).

Leta 1950 je izdala v New Yorku v samozaložbi pesniško zbirko *Za lepše dni*. V njej je zbrala 99 pesmi in jih razdelila v naslednje cikle: Med hribi, Mladim srcem, Bela pisma, Babilonski stih in Domotožje. V prvem ciklu slika težko gospodarsko krizo, ki je zajela Ameriko in ves svet leta 1929, brezposelnost, borbo za obstanek, očetovo garanje in njegovo smrt. Trpko ugotavlja: »Zdaj smo vsi kot na križ pribiti,« toda

*Vsem Slovencem v Sloveniji, v zamejstvu in zdomstvu lepe
in srečne božične praznike ter srečno novo leto!*

zaveda se, da se »v krvavih kapljah našega trpljenja... snov življenja novih dob pretaka.« Kljub mračnemu občutju vseh pesmi pa vztrajno zveni upanje: »O, saj nam bo še lepo!«

V drugem ciklu so mladinske pesmi, navadno razgovori med otrokom in materjo ali očetom. Tudi te pesmi preveva ena sama misel: skrb, saj: »O! ubogi oče in mati in mi — / Naš domek je vzela kriza — / Naš domek nič več naš ni...« V tretjem ciklu se spominja stare domovine, mrtve matere, trpljenja in gladi: »Zajeda se glad globlje v kožo, kosti, / spoznanje grize, muči razbolele možgane — / a preko vsega veseli, mladi smeh / na brezskrbnih perutih leti.« V naslednjem ciklu je naslikala svoj ožji ameriški svet, ulico, ljudi, črnce, vsepovsod pa sivino, blato in siromaštvo; zato je imenovala te pesmi Babilonski stih. V zadnjem ciklu so mladostni spomini, ko je kot deklica tekala po tratah, poslušala ptičje petje in živeła brezskrbno v varstvu staršev.

Pesmi so vsebinsko ostra obtožba družbe, socialnih razmer, revščine in izkoriščanja ter hrepenenja po boljših dneh. V uvodu pravi sama: »...dokler žive ljudstva po svetu, bo z njimi vedno in navzlic vsemu živeła velika in lepa želja po LEPŠIH DNEH! Naj bo torej v tem pravcu tudi moja preprosta beseda izražena v pesmih te zbirke skromen doprinos k veliki in nesmrtni želji ljudskih množic sveta.«

Oblikovno so pesmi preproste, prej ritmizirana proza kot resnični pesniški dosežki. Jezik je vsakdanji, neoseben, gostobeseden, brez poleta, primere redke in izrabljene. Zunanja oblika je navadno prosta. Največ se je učila pri Gregorčiču, v pesmi pa omenja tudi Kosoveľa in Bezruča. Mladinske pesmi spominjajo na Klopčiča. Najbrž velja tudi zanjo kot za Ivana Zormana ugotovitev, da je pisala tako, kakor so jo mogli njeni preprosti ameriški rojaki razumeti. Na koncu knjige je Krasnova dodala deset pesmi v angleščini z naslovom Souvenirs.

ETBIN KRISTAN

Kristan, ki se je rodil 1867 v Ljubljani, kjer je 1953 tudi umrl, je živel v ZDA z manjšimi presledki od 1914 do 1951. Bil je pesnik, dramatik, pisatelj, časnikar in politik, toda njegovo literarno delo se je v glavnem zaključilo pred odhodom v Ameriko (prim. SBL, I., 572-573).

V Ameriki je bil Kristan zelo delaven: urejal je socialistični časopis *Proletarec* (1914-20), *Ameriški družinski koledar* (1917-20) in socialistično usmerjeni mesečnik za kulturo in politiko *Cankarjev glasnik* (1937-1943).

Po zadnji vojni je izdal *Povesti in črtice* (Prosvetna matica, Chicago 1945), pri isti založbi 1948 povest *Brata*, nato še svoje poslednje delo, dramo v štirih dejanjih *Za nov svet* (Amer. druž. koledar 1949).

Povesti in črtice razpadajo po snovi in obliki v dva dela: v prvih prikazuje vojna dogajanja, v drugih ameriško življenje, njihova »literarna vrednost pa je zelo povprečna« (Joža Mahnič). V *Bratih* je vzel dva brata, eden je partizan, drugi človeško mičvreden in izdajavec. Tehnika je črnobela, delo je šibko, »pri branju te navdaja občutek, da imaš pred seboj informativni članek, napisan v tujini, ne pa neposredno in umetniško pričevanje o razmerah in dogodkih« (Mahnič).

V drami obravnava spet partizansko snov, čeprav se dogaja v glavnem v Ameriki. V središču je duševna preobrazba mladega Lujja, ameriškega Slovenca, ki je ves zaverovan v svoj uspeh in srečo; enaka je njegova bogata nevesta Irena. Zaradi japonskega napada na Pearl Harbour odide prostovoljno na bojišče. Kot letavca ga Nemci sestrele in se znajde med slovenskimi partizani. Tu se ves spremeni, ostane po vojni v Sloveniji in se odloči za bivšo partizansko bolničarko Vero. »Psihološko inenitno je drugo dejanje (spor med Lujem in Ireno pred njegovim odho-

dom na bojišče), sicer pa drama kaže neverjetna naključja (Lujjevo srečanje s prijateljem časnikarjem v partizanih), prečitna poučnost in tendenca proti koncu in nekatere prehude jezikovne napake.« (Mahnič).

Kristana je doslej najbolje označil Joža Mahnič v *Zgodovini slovenskega slovstva*, V. knjiga, Ljubljana 1964, 292-307. Glej tudi knjigo Etbin Kristan: *Izbrano delo*, Ljubljana 1950, kjer je urednik Dušan Moravec prikazal pisateljevo življenje, delo in pomen.

IVAN MOLEK

Molek (1882 Zverkov vrh pri Metliki — 1962) je prišel v ZDA leta 1900 ter je delal v jeklarnah in rudnikih v Pennsylvaniji in Michiganu, od 1907 je živel v Chicagu in urejal *Proletarca*, od 1929 dnevnik *Prosveto*.

Pisal je pesmi, povesti in igre, podlistke, članke in dopise ter sodeloval v vseh slovenskih socialističnih listih. Vsi njegovi spisi so zavedno tendenčni in sam pravi: »Pisal sem ne zaradi literature, temveč za propagando,« za propagando marksističnega svetovnega nazora. Njegove povesti so zanimive kot dokument slovenskega življenja v Ameriki, tako avtobiografska *Dva svetova* (1932) in prikaz življenja v Chicagu *Veliko mravljishče* (1934).

Po zadnji vojni ni napisal nič omembe vrednega. O njem glej članek Avgusta Pirjevca v SBL, II., 149 in kratko oznako Lina Legiša v *Zgodovini slovenskega slovstva*, VI. knjiga, Ljubljana 1969, 286-287.

☆

V ZDA deluje še nekaj pesnikov in pisateljev, ki občasno sodelujejo v revijah in listih, a še niso prišli do samostojnih knjig. Omembe vredni so:

Duhovnik Vital Vodušek je izdal že pred vojno v Ljubljani pesniško zbirko, po vojni piše malo.

Dr. Janko Grampovčan je priobčil vrsto pesmi v časopisih, izdal pa je tudi znanstveno knjigo *Berilo in Béarla* (1958), v kateri dokazuje starost slovenskega naroda in opozarja rojake, da morajo tudi v tujini ohraniti materin jezik.

Gizela Hozian je izdala leta 1960 v Chicagu v samozaložbi *Spomine mladosti*, stare slovenske pesmi, ki jih je zapisala po spominu.

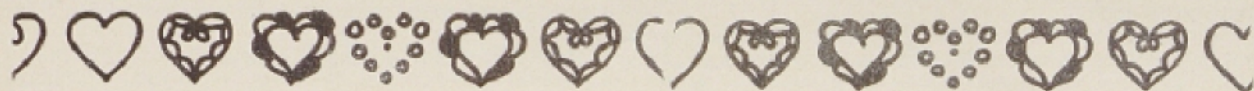
Ludvik Potokar se je prvič oglašil v tržaški *Mladi setvi* (1947: *Osute platane*), potem je največ sodeloval v *Ameriški domovini*. Snov za črtice je zajemal iz spominov na življenje v taborišču in v Gradcu, kjer je študiral na univerzi. Prezgodnja smrt mu je preprečila razvoj.

Janez Ogrin je priobčil nekaj črtic v *Zborniku Svob. Slovenije*; kot Potokar ja tudi on zastopan v zborniku emigrantskega pripovedništva *Dnevi smrtnikov* (1960).

Erik Kovačić je izdal leta 1946 v taborišču na Koroškem rokopisno pesniško zbirko *Romar na beli cesti*, ki pa je še začetniška, odkar je v Washingtonu v službi se le redko oglašja. Leta 1958 je ustanovil v Washingtonu založbo *Studia Slovenica*, ki izdaja knjige v angleščini, da bi seznanile svet s slovensko zgodovino, literaturo in splošno problematiko.

Poleg teh deluje v ZDA vrsta slovenskih vseučiliških profesorjev in znanstvenikov, ki pišejo razprave z različnih področij, tudi literarnega, npr.: prof. Janez Sever, Jože Velikonja, Edi Gobec, Rado Lenček, Bogdan Novak, Janez Grum idr.

Novi naseljenci so ustanovili v ZDA po vojni dvajset časopisov, toda do danes so vsi prenehali izhajati. Podatke o njih glej v *Zborniku Svobodne Slovenije* 1964, stran 275-276.

ANICA GARTNER

GORENJSKI BOŽIČNI VEČER

Za dobro ped visok sneg je odel praznično obleko malo gorsko vas, ki se je razprostirala po strmem pobočju pod Kaprivnikom. Pri Rantovih — tako se je reklo po domači hiši, ki je stala najvišje pod planino — je prijetno dišalo po pečenem kruhu.

V veliki »hiši« so se po krušni peči prerivali mlajši otroci, starejši so pa z veliko skrbjo sestavljali jaslice. Obilna je bila Rantova družina. Devet zdravih in krepkih otrok je podarila možu še vedno postavna žena. Starejši so se že učili raznih obrti v dolini, a za božič so se zbrali vsi doma, ker je to najlepši domači praznik.

Medtem se je stemnilo. Oče je vzel po domačem obredu lonec z žerjavico in kadilom, mati pa blagoslovljeno vodo z brinovo vejico. Pokadila in pokropila sta sleherni prostor v hiši in okrog hiše. Ko sta se vrnila v hišo, je prižgala mati iz žerjavice v loncu majhno lučko pred jasicami, nakar je vsa družina pokleknila ter pobožno in zbrano odmolila vse tri rožne vence.

Veselo je posedla Rantova družina k večerji. Vsak je dobil lepo dišečo potičko. Na mizi se je kadilo iz pekače,

polne pečenih krvavic. Kar samo se je smejala otrokom, ko so hiteli pospravljat take dobrote, ki so sicer le redko prišle na mizo.

Blaženi mir svetega večera se je razlil čez vas. Praznični vonj kadila se je mešal med čisti gorski zrak. V temno noč so mežikala razsvetljena okna. Ljudje so se odpravljali k polnočnici.

Tudi Rantovi so se napravili. Oče z večjimi otroki, medtem ko je mati z najmlajšimi morala ostati doma. Vas je oživela. Zbrali so se stari in mladi; k polnočnici so vedno hodili v skupinah.

Zagorele so dolge smolene bakle in vrsta se je začela pomikati počasi v dolino. To je bila dolga, a vesela pot, polna smeha in zabavnih zgodb. Pri fari je pritrkovalo Z okoliških hribov so se pomikale neštete luči in bakle ter ugasnile šele pred sijajno razsvetljeno cerkvijo, katero so napolnili ljudje do zadnjega kotička.

Zabučale so orgle in srca vseh so zadržela v svetem veselju in zapela večno lepo pesem...

Sveta noč, blažena noč...

Orë ti tryji krájave,
zez glorjo ni so zdilane
ni so se uzéli ano šle,
ni so šli jyske' Jézusa.

Ni so prišlé ta-na jno pot,
zvyzdá se jym pokazala,
nu pot na je jin kázala.
nu pot na je jin kázala.
Ni so prišlé v Jerúzolem,
da zvyzda se jym zúbila.
Ti sveti tryji krájave
ni so se nápret ustrášile
nu bárale nu prášale,
da kë te rad nu te paléč,
iu ka se nošínél den kraj,
kraj ta-nad vsémi krájame.

Nu kraj Erode traditór,
ki je mál uójo je tradét,
a jen dal lépu pět nu jest
nu use try lépu ovizél:
»Tastá anu nalésta a,
nu koj vy a nalízata a,
vy spet na náze' prydita
nu prydita me ovizét,
ki éon tē' pá ja a iskét
anu den lípi šenk mu det!«

Gor ti trije kralji
— z glorio so obdani —
so se vzeli in šli,
so šli iskat Jezusa.

Prišli so na pot,
zvezda se jim pokazala
in pot jim je kazala,
in pot jim je kazala.
Prišli so v Jeruzalem,
pa zvezda se jim je zgubila.
Sveti trije kralji
so se najpoprej prestrašili
in barali in vprašali,
da kje je grad in kje palača,
v kateri se je rodil kralj,
kralj nad vsemi kralji.

In kralj herodež izdajavec,
ki jih je hotel izdati,
jim je dal lepo piti in jesti
ter je vse tri lepo ogovoril:
»Pojdite in iščite ga,
in komaj ga boste našli,
vi se spet vrnite
in pridite me obvestit,
ker ga bom šel tudi jaz obiskat
in mu dal lepo darilo!«

ORE TI TRYJI KRAJAVE

LJUDSKA PESEM
S SOLBICE V REZIJU

Ti sveti tryji krájave
so spet se uzéli ano šle
nu vilezli z Jerúzolema
zvyzdá se spe' pokazala,
spe' pot na je in kázala
ta-pod no öro, po' den kolk,
ki na pastirska štálica,
ki na pastirska štálica.

Ni so paršlé ta-u štálico,
bilá María Vérgina,
María ano sin Južéf,
den müšec anu den uolec.
»Lipój María Vérgina,
samó peršlé z daléčnjaja,
da nen pokážete Jézusa,
da nen pokážete Jézusa!«
»Mojé ti tryji krájave,
njen moj bambínčič je usanól,
nahéjta, da an se zbudi,
tadéj botá a vydale!«

Te svéti žinane Sinéc
z dobró rokó an se riskrél
nu se smajóč je rivarél,
nu se smajóč je rivarél.
Ti svéti tryji krájave
ni so dre' nápred kléknule
nu adoráli Jézusa,
ófró ni su mu ófrale,
šinké ni so mu šinkale:
avór nu mira nu inčens.

»Ta svéta žinana žaná,
požénejte te svéti sviť,
te svéti sviť, te svéti sad,
da Bu nin dájta usía rat
za use te tympe prez koncá,
za use te tympe prez koncá!«

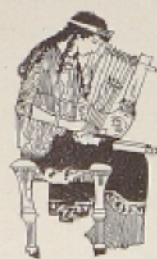
Sveti trije kralji
so spet vstali in šli
in prišli ven iz Jeruzalema
zvezda se jim je spet pokazala,
spet jim je pot kazala
pod neko goro, pod neki hrib,
kjer je bil pastirski hlevček,
kjer je bil pastirski hlevček.

Prišli so v hlevček,
tam je bila Devica Marija,
Marija in sveti Jožef,
oslič in volič.
»Lepa Devica Marija,
prišli smo od daleč,
da nam pokažete Jezusa,
da nam pokažete Jezusa!«
»Moji trije kralji,
moj otročiček je zdaj zaspal,
a čakajte, da se zbudi,
tedaj ga boste videli!«

Sveti blagoslovljeni Sinek
z dobro roko se je razkril
in smejoč se je pozdravil,
in smejoč se je pozdravil.
Sveti trije kralji
so takoj pokleknil
in oboževali Jezusa,
daritev so mu darovali,
darila so mu dali:
zlato in miro in kadilo.

»Sveta blagoslovljena žena,
blagoslovite ta sveti cvet,
ta sveti cvet, ta sveti sad,
da Bog nam dajte vsega dosti
za vse čase brez konca,
za vse čase brez konca!«

Zapisal Pavle Merku

Vrtovi muz

RADIO

MIRKO MAHNIČ:

»ENO DETE JE ROJENO«

Mirko Mahnič je napisal za našo radijsko postajo Trst A za božične praznike posebno igro. »Eno dete je rojeno«. Že iz naslova lahko takoj spoznamo, da je to verz iz narodne pesmi. Režiral pa je avtor sam. Obrnili smo se na prof. Jožeta Peterlina, ki sam igra v tej igri eno od oseb in ki je asistiral prof. Mahniču pri izvedbi, kakšno mnenje ima o tem najnovejšem delu Mirka Mahniča.

Mirko Mahnič je v tej božični igri, podobno kot je to storil v svojih velikonočnih tekstih, oživil slovensko narodno pesem, jo izbral in uredil tako, da je dobila neko dramatsko napetost in rast in da izraža neko zaključeno pripoved o istem dogodku. Velika odlika tega dela je poglobitev v vsebino in v dramatski značaj naše narodne pesmi, skrben študij izraza, nato tenkočutna izbira in razporeditev. Vsemu temu je znal dati Mahnič odgovarjajoč ritem, vso igro pa preveva vsebini odgovarjajoča pozija. Celotna zamisel je izredno lepa, ker je odraz velikega estetskega okusa brez naivnosti in posladkanosti, pa vendar se v ničemer ne oddaljuje od čustvovanja in doživljanja vsebine preprostega človeka.

Kakšno mesto bi dali temu delu v primerjavi z ostalimi Mahničevimi teksti, ki smo jih že imeli priložnost videti v Trstu?

Med vsemi temi deli je neka sorodnost. Zgrajena so na istem principu. Pisana in naštudirana so z isto vnemo in z istim izvornim okusom. Težko bi rekel, kateri teh tek-

SPOMENICA

Prisotni so zato z ogorčenjem obsodili posebna sodišča in totalitarni režim v Španiji, ki sodijo narodnostno zavedne Baske in ki nas spominjajo na posebna sodišča v času fašizma, ki so sodila narodno zavedne Slovence v Italiji, ter na nacistična nasilja na Koroškem. Prav tako so prisotni z ogorčenjem obsodili tankovski napad na delavce na Poljskem, ki so zahtevali izboljšanje socialnih in delavskih razmer. Komunistični sistem se je po pokolu na Madžarskem, v Nemčiji, po udušitvi vsakega klica po svobodi na Češko-slovaškem, zopet omadeževal z nedolžno krvjo in tako ponovno vrgel črn, neizbrisen madež na pravičnejši družbeni sistem, ki bi delavcu pomagal do svobodnih in pravičnih časov.

Ob vsem tem so prisotni zastopniki potrdili svojo vero v demokra-

tični sistem, ki je proti vsakršni diktaturi, pa naj prihaja z desne ali z leve strani, in proti vsakršnemu nasilju ker so izrazili globoko željo po pravičnem razvoju vsega človeštva v resničnem miru, prijateljstvu med narodi, v popolni socialni pravičnosti in v odpravi vsakršnega izkoriščanja človeka po človeku, naroda po narodu.

Ob koncu razgovora so se prisotni spomnili umrlega slovenskega pisatelja Stanka Majcna ter pokojnega velikega slovenskega umetnika Staneta Severja, ki je bil naš Prešeren žive odrske besede, nedosegljiv oblikovalec slovenskega stavka, velik in iskren ljubitelj zamejskih Slovencev, s katerimi je globoko občutil zapostavljanje in nevarnost narodnega odpadništva, zato je tako rad prihajal med nas s Prešernovo Zdravico in ključal po enakopravnosti narodov in ljudi, po pravičnosti in iskrenem sožitju med sosednimi narodi.

stov je najlepši. Meni se še vedno zdi najgloblji Kmečki rekviem, ki gledavca ali poslušavca pretrese in ga vodi preko neke katarze. »Eno je Dete rojeno« je poezija božičnih dogodkov, poezija in drama svete družine, pa je tudi dramatski konflikt v srečanju s Herodežem in z njegovimi zapovedmi. Prav ti prizori so najbolj napeti in najbolj dramatični, čeprav nič ne razbija jo harmonije svete noči.

S kakšnimi občutki menite, bo poslušal poslušavec to oddajo?

Mislim, da z izredno lepimi. Zdi se, kot da gledaš slovenske ljudi, kako romajo do vaških cerkvic v božični noči in kako s preprosto vero doživljajo novorojenega Boga. Spoznali bodo, kako nelizmerno lepa je slovenska narodna pesem po vsebini, preprostosti in izraznosti. Čutiš, kako je v njej tvoj narod v bolečini in sreči, v izpovedi in strahu, v bojevitosti in vne- mi za dobro. Skratka, kako je v njej ves značaj slovenskega človeka, vsa njegova stiska in vsa njegova zgodovina.

Prof. Mahnič je delal in pripravil oddajo z Radijskim odrom?

Ja. To smo delali vsi zelo radi in z velikim prizadevanjem, čeprav v večjih presledkih, ker je prof. Mahnič odhajal vmes v Ljubljano. Za nas je bila izredno važna njegova zamisel in to smo želeli uresničiti po njegovih navodilih. Pri tem delu je sodeloval skoro ves Radijski oder, nad 20 izvajalcev.

Ali je to delo tako, da bi ga kazalo večkrat ponoviti?

Brez dvoma. To so enkratna dela, ki zahtevajo veliko priprave in veliko dobre volje — in končno se tudi redko zgodi, da imajo igravci pri vajah pisatelja samega. Poleg Mahniča je imel izredno težko delo Sergij Pahor, ki je oddajo s tankim poslušom in z veliko ljubeznijo zvočno opremil in pri tem posnel mnogo zvokov: tako katarski otroški pevski zbor, uro v zvoniku, burjo, pritrkavanje, molitev v cerkvi itd.

Mislim, da je tako nastala res lepa oddaja, ki odraža pristnost slovenskega božiča v poeziji, doživljanju in v dramatičnih dogodkih, a vse to tako kot je čutil slovenski ljudski pesnik.

RAZSTAVE

RAZSTAVA KIPARJA FRANCETA GORŠETA V CELOVCU

V galeriji Slama v Celovcu na Benediktinskem trgu, v okolju, ki umetniku gotovo prija, je bila novembra razstava kiparja Franceta Goršeta. Razstavil je 64 del, največ iz gline, nekaj pa tudi iz lesa in v bronu. Kar 64 del je nenavadno veliko število za kiparsko razstavo, tembolj za umetnika, ki šteje že nad 70 let. Zlasti še, če pomislimo, da je ustvaril večino teh del v zadnjem času. Še bolj pa nas je presenetila razstava po različnosti motivov, ki jih je prikazal Gorše v svojih kiparskih stvaritvah. Težišče je bilo seveda na religioznih in sveto-pisemskih motivih, saj je France Gorše priznan in cenjen mojster cerkvenega kiparstva. Tako smo lahko videli na tej razstavi poleg Kristusa na križu lep kip svetega Frančiška Asiškega, motive križevega pota, prikazane delno tudi v fotografijah kot dokumentacija, angele, Marijine upodobitve, Kristusa in Samari-tanko, lepo skupino Kristusa, Petra in Janeza, v kateri nas je prevzela zlasti nenavadno posrečena upodobitev sv. Petra, ter očarljiva upodobitev Marije in Elizabete v objemu. Iz Goršetovih religioznih kipov veje pristrčna vernost; ko jih gledamo, živo občutimo, da pomeni Goršetu vera tudi srečo in lepoto.

Izreden mojster je Gorše v portretiranju in to je na tej razstavi ponovno dokazal s celo vrsto zelo posrečnih in kiparsko odličnih del, kot so »Veronika«, portret neke mlade gospe, »Katarina V.«, »Andrej Einspieler«, »Miklova Zala«, v kateri je upodobil verjetno kakšno koroško dekle ali mlado ženo, »Ženska glava«, »Miha Maleš«, bronasta ženska glava, »Moška glava« in druga. Pristrčni so bili na razstavi njegovi kipi in reliefi, v katerih je prikazoval srečo materinstva, pri čemer je značilno, da upodablja ženske like skoro vedno gole, a spoštljivo. Golota mu daje možnost bolj sproščene kiparskega obdelovanja. V mnogih kipih je upodobil delo, zlasti kmečko, npr. v kipi »Drvar«, »Pastir«, »Kosec«, »Žanjica«, »Kmeti-

ca«, v nekaterih tudi obrt, kot npr. v kipu »Tesar«. Nekaj skulptur je prikazovalo folklorne ali folklorno-erotične motive, kot »Vasovanje«, »Harmonikar«, »Muzikant« itd. Močan je bil kip »Judežev poljub«, ki je kar prikoval gledalce na mesto. Polni ljubkosti in nežnosti so bili Goršetovi kipi deklic, kot npr. »Plesalka«, »Prijateljci«, »Sedeča deklica«.

V nekaterih je prikazal športne motive, kot v »Hribolazcu«, v nekaterih folklorno-pobožne ali liturgične, kot v reliefu »Procesija«, v »Romarju« in »Pridigarju«.

Njegovo značilno upodabljanje likov iz slovenske zgodovine pa je zastopala na tej razstavi močna plastika »Kralj Matjaž«.

Poleg tega je razstavil še nekaj drugih mitičnih motivov, kot plaketo »Genij«, v bakru, Orfeja, pa tudi portret egipčanske kraljice Nofretete.

Franc Jeza

GLEDALIŠČE

LUDVIG HOLBERG:
»JEPPE S HRIBA«
29. NOV. 1970

V soboto je bila na vrsti druga premiera našega gledališča v letošnji sezoni. Bila je to komedija danskega pisatelja Ludviga Holberga, »Jeppe s hriba«.

Delo je nastalo v dobi danskega prosvetljenstva. Holberg je za tisti čas in posebej za Dance velik duh, učen človek in plodovit pisatelj, saj je poleg mnogih zgodovinskih razprav napisal 19 dramskih tekstov. Če gledamo »Jeppeta s hriba« v zgodovinski luči, moramo pritr-diti tistim, ki poudarjajo naprednost Holbergove komedije za tisti čas in občudujejo duhovitost, ki izžareva iz literarne ustvarjalnosti tiste preteklosti. Vprašanje pa seveda nastane, ali je umestno uvrstiti to delo v redni repertoar našega gledališča.

Ta stari tekst ima veliko vrednost za Dance, narodi pač radi odkrivajo svoje zgodovinske literarne vrednote. Treba je reči, da je naše gledališče zadnja leta uprizorilo več takih starih tekstov, le da so bili naši. Naj omenimo Škofje-loški pasijon ali pa tekste, kot jih je po slovenskih narodnih pesmih napisal Mirko Mahnič od Vojaškega mizerera do Kmečkega Rekvie-

ma. V tej vnemi po starih tekstih je prišla na oder tudi Moschetta pred leti in zdaj Jeppe.

Toda vsakdo bo najbrž pritrđil, da je za gledališko občinstvo uprizoritev starega domačega teksta nekaj, uprizoritev tujega pa nekaj povsem drugega. Domače besedilo zadiši po naši zemlji, po našem človeku in njegovi usodi, po njegovi sreči in boju, po čudoviti melodiji nekdanje govornice.

Tuj tekst pa nam vsega tega ne more dati, ali pa ga je treba povsem ponašiti, če je to mogoče. Drugače nam morda nudi le drobce tistega, kar siplje lastnemu narodu.

In to velja tudi za Jeppeta. Pristnost govornice je nadomestila vulgarnost, našega prirodnega človeka je zamenjal pijanec in grobijan — kajti, to ni naš kmet, tisti kmet, ki ga slika na primer Milčin, ski ali pa Murnik in Vombergar, čeprav vsi ti pisatelji slikajo našega kmeta z vesele strani. Tudi preteklost in okolje Jeppeta sta rahlo drugačni kot jo opazuje pri nas na primer Linhart v tistem času. Nočemo s tem reči, da bi morali vsi ustvarjati po istem kopitu in izhajati iz istega stališča in okolja. Vendar, domače nam je bližje, ker je naše, in nas ne moti nepopolnost zato, ker vse to nadomestiti tisto, kar smo zapisali prej.

Zato smo mnenja, da bi takle tekst mogoč nadomestiti marsikakšen tekst iz domače literarne zgodovinske zakladnice.

Besedilo, ki smo ga poslušali, je sicer v prevodu Staneta Starešiniča in Marka Verbiča tekoče, vendar le preveč vulgarno. Tudi če se približuje originalu (kdo ve, saj je bil prevod očitno pripravljen iz več nedanskih besedil). Pa čeprav bi bil prevod izdelan po originalu, bi ga kazalo prirediti za našo predstavo. Ne gre za purizem, ampak za okus in večjo bližino izražanju našega človeka, ki kaže svojo prirodnost in naravnost na drugačen način.

Režijo so zaupali mlademu Mariju Uršiču. Opazna je bila prizadevnost, s katero se je lotil dela, da bi odrsko uspelo. Predstavo je gradil predvsem na zunanjih učinkih. Morda je v tej hrupnosti nekoliko zabrisala osnovna prosvetljska ideja, a režiser je pač iskal rešitev v živahnosti in teaterski učinkovitosti. Morda bi mu

naslovno vlogo kdo bolje rešil, ki bi dodal prirodnosti in neturnosti še ščepec igralske ognjevitosti in notranjega ustvarjalnega ognja. Sicer je predstava imela svoj ritem.

Alojz Milič je dal liku Jeppeta poudarek predvsem v nerodnosti in robatosti. Njegova žena, ki jo je igrala Zlata Rodoškova, je bila bolj sproščena, obenem pa odmaknjena kmečkemu miljeju. Ostale osebe: baron, Kristian, Friedrich, Jacop, Oskrbnik in Magnus so skušali s prizadevnostjo reševati nehvaležno vlogo igrivosti v lakajskem žanru. Igrali so Stane Starešinič, Anton Petje, Ljilj Bogatec, Silvij Kobal, Jožko Lukeš in Adrijan Rustja. Oskrbnikovo ženo je sproščeno odigrala Lidija Kozlovičeva.

Sceno je zamislil Uroš Vagaja. Vendar se ni zdelo preveč funkcionalna, posebno gostilna, ki ji je dal premalo prostora za srečanja.

Predstava del občinstva morda zabava, a zdi se, da v umetniškem smislu ne prinaša gledališču posebne vzpona.

ip

MLADINSKA PREDSTAVA VANDOT - MODER: KEKEC

Slovensko gledališče je izbralo letos za mladinsko predstavo »Kekca«, ki ga je po Vandotovi povesti dramatiziral Janko Moder.

Režija je bila poverjena Adrijanu Rustji. Res da ni v režiji kaj izrednega novega, vendar teče predstava lepo in je imel tudi srečo z zasedbo vlog, razen morda samega sebe. Tvegano je že, da režiser sam igra, ker nima tistega odnosa in vpogleda v odrsko podobo, kot ga mora vedno imeti režiser. Če pa igra režiser glavno vlogo, je pa to dvakrat težko. Adrijan Rustja je dobro interpretiral Kekca, ima smisel za nekatere humoristične in značilne otroške reakcije, le nekoliko preveč odrasel je za tako mladostno fantovsko vlogo. Morda bi našel boljše rešitev

če bi zasedel glavno vlogo s kakim gostom ali pa da bi igrala igralca to vlogo. V zadnjem dejanju se je posebno zdel kar preveč mož.

Miranda Caharija je ustvarila ljubko podobo Kekčeve sestre Mene. Posebno prizori z ovčko so zelo prisrčni, lepa je tudi njena pesem, ki je vsekakor prišla bolj do polnega izraza lepote kot pa Kekčeva pesem ali pa tudi druge melodije.

Mira Lampe je potrdila svoj gledališki dar, z ustvaritvijo zelo lepe in tople Tinke. — Leli Nakrstova je igrala mater in ji dala materinsko toplino, kot jo mora izžarevati ta vloga, pa strah in ljubezen do svojih otrok. — Po vsej svoji zunanji moči odgovarja vloga Bedanca pač Danilu Turku; lik je bil poln zunanjega izraza, moči in temne sile, čeprav je igralec pazil, da ni šel v preveliko strahilo in je zato ostal bolj na površju. — Prijetno brbljav in strahopeten Kosobrin je bil Rado Nakrst, ki zna dati svojim vlogam različne nianse topline in radosti. — Stane Raztresen je ustvaril Mišnjaka s tistimi izrazi jecljivosti in nerodnosti, ki so značilni za njegove tovrstne vloge in jih gledavci radi sprejemajo, posebno tisti, ki prvič te like vidijo. — Štemburja je igral Dušan Jazbec. Skušal je dati temu nočnemu čuvaju plast pätine, čeprav je bil zato nekoliko prepovršinski.

ip

NEPOKLICNI ODRI NUŠIČEVI »ZALUJOČI OSTALI« V IZVEDBI DRAMSKE SKUPINE »TABOR«

Zeleli bi opozoriti na novo openško predstavo Nušičeve komedije »Zalujoči ostali« v Prosvetnem domu. Naštudirali so jo s prizadevanjem prof. Ivana Artača, ki je njihovo delo z idealizmom vodil. Komedijo, ki ni lahka, so pripravljali dalj časa in v tem jih občudujemo, da so vzdržali toliko, da je končno predstava prišla na oder.

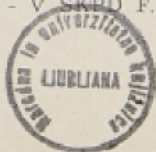
Tržaški kulturni koledarček

1. Gostovanje opere Narodnega kazališta »Ivan Zajc« z Reke z opero I. Zajca »Nikolaj Šubić Zrinjski« v Kulturnem domu. - P. d. France Prešeren počasti padle v NOB s petjem in recitacijami. - Pri spomeniku padlih za svobodo na Lakotišču poje zbor Fran Venturini.
4. V Finžgarjevem domu na Opčinah Bevkov večer. O pisatelju govori prof. Vinko Beli-

- čič, sledi branje odlomkov iz del, poje openski cerkveni pevski zbor, nato pa je na sporedu film Kaplan Martin Čedermac.
5. - 14. Predavanja primarija dr. Eman Pertla in prof. Mihaela Pertla o mladinskih problemih zdravja in duhovnosti v Trebčah, Proseku, Katinari, Bazovici, Borštu, Sv. Križu, Dolini, Boljuncu, Ricmanjih, Nabrežini, Sv. Ivanu, v zavodu šol. sester in v Slov. kult. klubu.
7. V PD Ivan Grbec v Šklednju prične slikarska razstava Kozmana, Vecchieta, Zuliana in Zerjala - V mali dvorani Kulturnega doma koncert orkestra Glasbene Matice, dirigent O. Kjuder, solist Dejan Bravničar, V Slov. kulturnem klubu sobotni sestanek.
8. V PD Tabor, Opčine, gostovanje moš. zbora S. Kosovel iz Ajdovščine (vodi K. Kološini). - V Kulturnem domu SG ponovi Tolstojevu dramo »Moč teme«. - V Marijinem domu v ul. Risorta misijonska prireditev: Gospodova ura.
10. V SK predava Petar Strčić: »Politično gibanje istrskih Hrvatov v letih 60-70.
10. - 16. V galeriji Tergeste razstava portoroškega slikarja Viktorja Birse.
14. V PD »Kraški dom« na Repentabru predvajanje filma Kaplan Martin Čedermac. - V Kulturnem domu ponovitev drame »Moč teme«. - V Marijinem domu v ulici Risorta predava dr. Valter Dermota: Moderni starši pred moderno mladino. - V SKK predava dr. Eman Pertl.
15. Zveza cerkvenih pevskih zborov priredi v Kulturnem domu Revijo pevskih zborov.
17. V škedenjskem Domu predavanje o mednarodnem pomenu cerkve v Hrastovljah prof. Jožeta Pohlana iz Kopra.
18. PD Ivan Grbec v Šklednju priredi prosvetni večer. Nastopijo otroci z enodejanko Pisane lutke, dramski odsek s komedijo Či je meja in s pevskim nastopom zbora France Prešeren iz Boljunca.
17. V SK predava pisatelj Fulvio Tomizza: »Uomo e scrittore di confine - Človek in pisatelj ob meji«. - V Kult. domu predstavitve govornih plošč iz slovenske književnosti.
20. V os. šoli na Katinari Spominski večer, posvečen Anici Kalanovi. Nastop domačega pevskega zbora in Staneta Raztresena, ki pripoveduje slov. balade in romance. - V SPD predava prof. France Habe: V deželi polnočnega sija. - PD Ivan Cankar priredi sestanek s posvetom mestnih prosvetnih društev.
21. PD Kraški dom, Repentabor, priredi predavanje Zofije Baiss o spolni vzgoji. - V Slov. kult. klubu v ulici Donizetti sobotni sestanek.
22. SG ponovi v Kult. domu Moč uniforme. - V Finžgarjevem domu na Opčinah nastop gojenec Glasbene šole. - V Marijinem domu, ul. Risorta, ponovitev igre »Gospodova ura«.
23. - 24. Seminar za študente v Dijaškem domu.
25. V PD France Prešeren v Boljuncu večer Slovenskih balad in romanc v pripovedovanju Staneta Raztresena. - Glasbena Matica priredi v ul. R. Manna predavanje dr. Valensa Voduška: Zgodovinska pota slov. ljudske pesmi. - Prva pravljíčna ura v Tržaški knjižarni.
28. V PD Kraški dom, Repentabor, predava Zofija Baiss o spolni vzgoji. - V SG druga premiera, Ludvig Holberg, Jeppe s hriba. - Odprta razstava slikarja R. Saxide v Kulturnem domu. - Odprta razstava Roberta Kozmana v prostorih »Cesare Sofianopulo«. - V Slov. kul. klubu v ul. Donizetti sobotni večer.
29. SG ponovi Holbergovo komedijo. - V PD Prosek-Kontovel razstava slovenske knjige. V Slomškovem domu v Bazovici proslava 170-letnice rojstva A. M. Slomška. Nastopi pevski zbor pod vodstvom prof. M. Zupančičeve, govori dr. Anton Kacin in poje še mladinski zbor šole Slomškov dom iz Bazovice pod vodstvom E. Zajec. - V Marijinem domu pri Sv. Ivanu predvajanje filma Kaplan Martin Čedermac.
30. - 5. V PD. Ivan Grbec v Šklednju razstava slovenske knjige.
30. V Društvu slovenskih izobražencev srečanje z akad. slikarjem Tonetom Kraljem ob njegovi 70-letnici.

Goriški kulturni koledarček

1. V Sovodnjah pred spomenikom padlih je zapel domači pevski zbor nekaj žalostink. - V Števerjanu spominska svečanost pred spomenikom padlih, na kateri pojeta zbor Briški grič in mešani zbor prosv. društva F. B. Sedej.
6. V PD Briški grič predvajanje filma Kaplan Martin Čedermac.
8. V Katoliškem domu Glasbeni koncert. Sodeluje: ansambel Mini-Miramar, pevski zbor Slomšek, ansambel Kondor, Miramar Junior in Miramar Senior.
12. V cerkvi sv. Ignacija na Travniku orgelski koncert H. Berganta, posvečen izključno slovenskim skladateljem.
15. Dramski odsek PD Štandrež uprizori deli A. P. Čehova Snubač in Medved, Režlja A. Pregarc. - V SKPD F. B. Sedej v Števerjanu kulturni večer. A. Požar iz Vipave je pokazal barvne diapozitive s potovanja po Rusiji.
20. SPD - Gorica priredi predavanje Pavla Šegule iz Skofje Loke: Naše gore.
22. ZSKP v Gorici priredi v Kulturnem domu Cecilijanko.
26. SPZ, ZSKP s sodelovanjem Emac priredijo gostovanje Primorskega dramskega gledališča iz Nove Gorice v Kat. domu: Ivan Cankar, Kralj na Betajnovi. - V Sovodnjah predvajanje filma Kaplan Martin Čedermac. Uvod Danila Turka.
27. SKAD priredi v Katoliškem domu predavanje Franca Dominika: Kozmos - človek.
29. Pevski zbor Rupa - Peč priredi Kulturni večer. Nastop pevskega zbora, predavanje gđc. Jane o lepota in običajih na Gorenjskem. Diapozitivni.

Za dobro voljo

»Kaj vas ni sram prositi — tako velik, mlad in močan?« je vprašala gospa.

»Seveda me je, toda vsakokrat ko vzamem, ne da bi prosil, me vtaknejo v luknjo.«

☆

Ob zori kroži pijanec po trgu. Sreča gospoda in vpraša: »Oprostite, gospod — — — kje sem?«

»Ste na Mestnem trgu, pred hišo številka...«

»Ne, ne zanimajo me podrobnosti. Povejte samo, v katerem mestu je ta Mestni trg...«

☆

Dedek je šel z vnučkom na pokopališče. Obiskala sta vse grobove drugih in dedek je bil videti truden.

»Si truden, dedek?«

»Malo, da,« je odgovoril dedek, »a ta kraj je tak, da se je tu bolje utruditi kot počivati.«

☆

Prijatelj prijatelju:

»Imaš motor?«

»Ne.«

»Imaš kolo?«

»Ne.«

»Morda sekirico?«

»Niti te ne.«

»Katero številko čevljev nosiš?«

»Štirideset. Zakaj?«

»Ali mi jih lahko posodiš samo za en sprehod?«

Razburljiv glas po telefonu:

»Doktor, pridite takoj. Moja žena ima napad slepiča.«

»Pomirite se,« ga tolaži zdravnik, »to ni slepič. Zele dobro se spominjam, kdaj sem ji ga izrezal. Še nikoli nisem videl ženske z dvema slepičema.«

»To najbrž res ne, toda videli ste gotovo že moža, ki je imel dve ženi.«

☆

Največji uspeh pri cirkuški predstavi je imela točka s konjem, ki je igral na klavir Mozarta.

»Izredno! Neverjetno! se čudi novinar. »Kako pa se je vendar mogel naučiti konj igrati na klavir?«

»Kako neki?« je zdolgočaseno odgovoril gospodar. »Tako kot vsi: dajali so mu lekcije iz klavirja.«

Najmanjši ameriški senator je bil Aleksander H. Stevens, Meril je 152 centimetrov.

Nekoč se je neki kolega, debel in velik gospod, hotel ponorčevati iz njega.

»Če bi vas pogoštnil, ne bi niti opazil, da vas imam v želodcu.«

»Seveda,« je odvrnil Stevens, »ker bi imeli precej več možganov v želodcu kot v glavi.«

☆

Picasso je slikal na samotni obali. Dobrodušna gospa se je postavila za njegov hrbet in dolgo gledala njegovo delo.

»Vam slika ugaja?« jo je končno le vprašal Picasso.

»Za moške je važno, da najdejo sploh kaj, s čimer zabijejo prosti čas,« je spravljivo rekla ženica, »Z mojim možem je huje: pije.«

BANCA DI CREDITO DI TRIESTE

S.P.A.

TRŽAŠKA KREDITNA BANKA

GLAVNICA LIR 600.000.000

VPLAČANIH LIR 300.000.000

TRST - ULICA FABIO FILZI ŠT. 10

TEKOČI RAČUNI - HRANILNE VLOGE
KROŽNI ČEKI - VARNOSTNE SKRINJICE
NEPREKINJENA BLAGAJNA

MENJALNICA TUJE VALUTE

☎ 38-101 - 38-045

Brzojavni naslov: **BANKRED**

Vsem svojim gostom, prijateljem, znancem in sodelavcem želimo:

*Veselo božično prazniko ter
srečno in uspešno novo leto 1971!*

HOTEL BLED in
HOTEL DANIELA

Roma - Rom - Via S. Croce in Gerusalemme, 40

Lastnik **V. LEVSTIK**

Za vsak problem ogrevanja se obrnite na podjetje

La

COMBUSTIBILE

(LOVREČIČ ALBIN)

DOMIO 38 - Industrijska cona - TEL. 820-331

Zastopstvo ameriške petrolejske družbe AMOCO za Trst

**NAFTA • GASOLIO • KEROZEN
PREMOG • DRVA** ITD.

Postrežba hitra v velikih in malih količinah,
cene ugodne, olajšave.

Ko se odločite za nakup, telefonirajte nam,
pozanimajte se pri nas!

TVRDKA

Herrie

USTANOVLJENA LETA 1898

TRST

TRG S. GIOVANNI, 1

TEL. 35-019

Emajlirani štedilniki najmodernejših oblik na vsa goriva. Popolna oprema za kuhinje, jedilnice, restavracije iz emajla, nerjavečega (Inox) jekla, stekla itd. Električni likalniki, sesalci za prah, pralni stroji, grelci za vodo, hladilniki. Dekorativni predmeti umetne obrti, od keramike do brušenega kristala. Lestenci ter vse vrste električnih luči, klasične in moderne oblike.

MLADIKO lahko kupite

V TRSTU:

- v knjigarni Fortunato
- v Tržaški knjigarni
- v prodajalni časopisov na končni postaji openskega tramvaja
- pri Parovetu v galeriji Tergesteo

NA OPCINAH:

- v prodajalni časopisov na končni postaji openskega tramvaja

V DOLINI:

- pri šolskih sestrah

V GORICI:

- v Katoliški knjigarni

Ta številka je bila zaključena
22. dec.

R I M - Slovenski

„Hotel Bled“

ITALIJA

Lastnik Vinko LEVSTIK

ROMA - Via S Croce in Gerusalemme 40 - Tel. 777-102, 7564783

Blizu železniške postaje - Direktna zveza z avtobusom št. 3

Domača kuhinja - Vse sobe s prhami.

CENA 200.- LIR